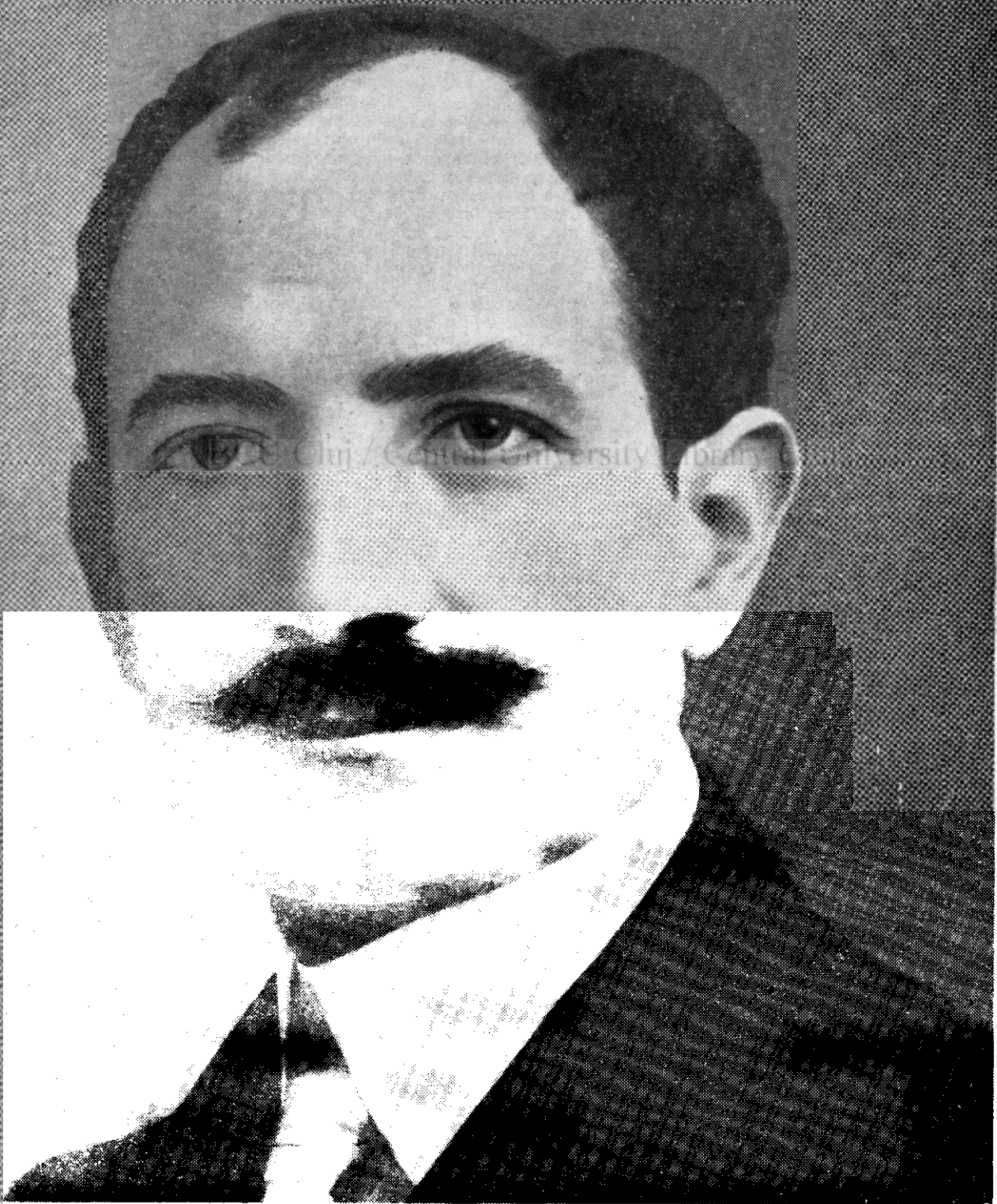

1934

Universul

Anul XLV Nr. 39
22 Septembrie 1929
5 Lei

literar

Prof. Dr. P. HERESCU

C t i t o r i i

PROF. DOCTOR P. HERESCU (1868 — 1915)

de Dr. V. TRIFU

Inițiativa fericită și ospitalitatea binevoitoare a acestei excelente reviste, ne îngăduie să pomenim figurile mari ale neamului, fapt pentru care merită cu prisosință, adâncă noastră recunoștință.

Printre oamenii noștri mari, printre eroii nației românești, se cade să socotim și pe vajnicul Profesor Dr. Herescu, creatorul strălucit al Urologiei la noi, pildă luminoasă de om al datoriei către Tară, către măestrul și către proprii săi elevi.

Copil cu mijloace materiale modeste era însă, înzestrat cu o inteligență puțin obișnuită, plin de vioiciune, de sensibilitate și de avânt; a făcut studii excelente, ca bursier al vechiului liceu Sf. Sava, unde, pe lângă cultură, laude și premii, a dobândit o comoră neprețuită: prietenia fără pereche a viitorului Profesor Doctor N. Gheorghiu, alt creator de școală medicală românească, care a păstrat întotdeauna fostului său coleg de școală, cea mai călduroasă și mai devotată prietenie, atât în împrejurările fericite, cât mai ales în mijlocul numeroaselor sbuciumări sufletești ale lui Herescu.

Inscris la Facultatea de Medicină din București, visul său era să poată să ajungă cândva, la Paris.

În primii trei ani de învățământ medical în Tară, s'a manifestat același entuziasm muncitor, aceiași pătrunzătoare inteligență, care a fermecat pe măestrul său: *Kalenderu, Stoicescu, Măldărescu, Severecanu, Demosthene, Florea Teodorescu, Leonte* și mai ales pe nemuritorul *Babes*.

Profesorul *Babes*, a cărui bună apreciere era foarte greu de obținut, a acordat un premiu unei lucrări științifice importante pe care o făcuse Herescu, abia student începător.

O altă lucrare publicată tot în primii ani de școală și privind maladiile căilor urinare, părea că-l consacra, de pe atunci, pentru specialitatea grea și delicată în care s'a ilustrat: Urologia.

Isbutind să treacă, pentru a-și continua studiile, la strălucita Facultate de Medicină din Paris, a regăsit acolo, pe prietenul său Gheorghiu, care i-a fost de un neprețuit folos, căci Herescu, în avântul său nemăsurat, avea nevoie de o călăuză mai cumpănită, mai răbdătoare.

A cucerit bunăvoința francezilor prin puterea sa de muncă, prin onestitatea sa și mai ales, prin sufletul său deschis, de o francheță isbitoare, care nu îi admitea nici o ipocrizie. Cu desăvârșire străin de atracțiile distrugătoare ale desmățului care a trăit și trăiește încă, întreținut de venetici fără căpătâi, în umbra hărniciei și a cinstei franceze, fără egal, Herescu nu a cunoscut decât un sentiment, acel al datoriei către el însuși: cultura în cea mai largă accepțiune a cuvântului.

A fost apreciat și iubit de măestrul său

francez, cum fusese stănot și prețuit de cei rămâni: *Jaccoud, Championnière, Berger, Routier, Pierre Delbet* și în urmă de ilustrul întemeietor al Urologiei, marele *Guyon*.

Acesta din urmă a considerat, întotdeauna, pe tânărul și mimosul român, venit să învețe în serviciul său, — care conta printre cele mai glorioase ale lumii, — drept unul din cei mai strălucenți elevi ai săi.

Sub privigherea admirativă a Profesorului *Guyon*, Herescu a studiat tumorile maligne, cancerul rinichiului și tratamentul lor chirurgical; lucrarea aceasta foarte naucită și îmbogățită de cea mai importantă serie de statistice, a constituit, la 1899, teza sa de doctorat în medicină. Astăzi, teza lui Herescu, bine cunoscută de toți urologii omenirii, rămâne un fel de piatră din capul nghintului, pe care se bazează toate cercetările și lucrările asupra tratamentului cancerelor urinare. De atunci încă, valoarea ei a fost strălucit relevată atât de Asistența publică franceză, care i-a acordat *premiul Civiate*, cât și de către Academia franceză de Medicină, care i-a acordat un al doilea premiu însemnat, *premiul Chevillon*.

Dragostea și protecțiunea ce-i acordau, la Paris, măestrul, nu a împiedecat pe Herescu să cucierască și dragostea și prietenia numeroșilor săi colegi tineri, francezi și străini, cari continuă să-i amintească foarte adesea numele, cu stîmă și emoție. Domnul *Pillet*, unul din foarte apreciații urologi ai Franței, îmi scria chiar acum câteva săptămâni, într-o scrisoare cu totul personală, câtă admirație stărnise în clinica de la Necker, abilitatea și măestria cu care lucra Herescu. Foștii săi colegi străini, azi profesori distinși, risipiți pe toată suprafața pământului, reamintesc cu căldură, figura și distincția sufletească a uscățivului român, pe care se grăbiseră toți să-l aleagă membru corespondent în societățile de specialitate din care făceau parte.

Când s'a reîntors în patrie, Herescu, care a știut admirabil să mențină legăturile sale amicale și științifice cu școala franceză și creațiile ei, și-a continuat aici, avântul impetuos și a început o luptă energetică pentru a face să dea roade vastele sale cunoștințe, care trebuiau să aducă un imens serviciu suferințelor, dar care trebuiau, în același timp, să fie generoase, ca în Franța; ele trebuiau anume, să fie împărțite unui număr cât mai mare de medici români, pe cari soarta nu-i lăsa să se îndepărteze de școala românească, unde învățământul urologic era până atunci, cu totul insuficient.

Distinsul clinician și om politic, *Florea Teodorescu*, care nu uitase meritele fostului său elev și care-l vedea urolog strălucit, i-a dat un larg concurs; ca elor al spitalelor civile, a făcut prin străduința sa, să se creeze un serviciu de căi urinare, la spitalul Filantropia,

unde dela 1901, Herescu își începea să-și poartă azi, numele și pe care au roși urologi celebrii au salutat-o în început, cu respect și încredere.

După doi ani, serviciul este mutat în spitalul Coltea, unde prin insistența continuă a lui Herescu, el este repede înfrat cu toate instrumentele și aparatura de numeroase, pe care le posedă o specialitate dificilă.

Din primele săptămâni, învățământul urologic român începu sub auspiciile te promițătoare; serviciul era asaltat un număr tot mai mare de bolnavi, toate formele; studenții și medicii erau numeroși și entuziaști, să vadă să asculte un călăuzitor binevoitor, ager; tânărul maestru inspira lucrări și cercetări cu totul noi pe atunțura noastră, și făcea să se întredoriturii largi și luminoase, spre tății pe care o preda.

Herescu, setos de știință și de acum zicea neuitatul său elev, Dr. C. era deosebit de sensibil; în el, suferințele, mizeriile și nedreptățile, găseau ecou prea dureros, chinuitor. Părea că ori, aspru, dar asprimea lui nu era cât îndemnul la muncă, supărare față de datorie.

Adesea bolnav, uneori adânc suferințat de suferințe morale, se stăpâna eroism și venia la spital ori la cursul său liber, să-și facă datoria, pe care singur și-o impusese.

Convins că medicul, în general, are nevoie de o cultură cât mai vastă, el curia elevilor săi, pe lângă cunoștințele de specialitate, roadele admirabile de culturi generale; pe lângă cunoștințele clare, fermecătoare, ale principiilor de logică, elevii lui Herescu ascultau preșii de artă, filosofie, știință, prezenta cu delicatețea unui artist și oră de unui pătrunzător spirit critic.

Herescu da elevilor săi totul, cu bucie și dragoste: „la sfârșitul cursurilor mele, as fi foarte fericit, dacă aș ști pe acel pe care-l voi fi format și care va urma și înlocui, va fi mai bun mine, căci doar aceasta-i legea progresului”.

În 1911, serviciul de căi urinare transformat în clinică a Facultății de Medicină, iar Herescu ridicat, în mod oficial la rangul de Profesor universitar.

Mi-aduc aminte cu emoție, strălucirea superbă pe care a ocazionat-o, letta de deschidere în amfiteatrul celei de Facultății de Medicină, înșesat de profesori, prieteni, admiratori, medici studenți din toți anii Facultății.

Abia începeau viața universitară, care mi-o închipuiau vag, dificilă, de necunoscut; Herescu a vorbit de tății, de muncă istovitoare, de pildă dar luminat și plin de avânt, de via și de satisfacțiile isbânzi; lecțiunile inaugurale de profesor, care nu se via pe noi, a fost toluși, mei ales pe noi, începătorii, o neuitată și binecătăi lecțiune.

Maș fărziu, am cetit cu admirație

uită, minunată, cuvântare, care fusese publicată de una din cele mai mari reviste medicale franceze și care atrăsese nemuritorul elogiu Profesorului Herescu din partea străinătății. Ea trăda sub o formă splendidă, vasta cultură a minții lui Herescu, ca și marea generozitate a inimii lui.

Acela ce-am putut face pentru educația și instruirea unui elev ca d-ta, este puțin pe care mi-l prețuiesc eu, mai mult", îi scria Guyon.

La spital și la cursuri, elevii puteau să-l vădă; lui Herescu însă, nu-i era de ajuns: îi mai trebuia țeva, o tribună, unde elevii să dovedească spiritul lor de strădanie și cultura lor științifică: în acest scop a înființat cu colaborarea prietenului său de totdeauna, Prof. Gheorghiu, "Cercul de studii urinare", devenit apoi "Societatea Genito-Urinară" și în fine "Societatea de Urologie, ginecologie și obstetrică".

Școala românească de Urologie era bine plătită, iar opera ei, impunătoare.

Herescu a publicat peste 300 de lucrări, din care cea mai mare parte conținea în literatura urologică universală. Nu este ușor să descriem aceste lucrări valoroase care au îndreptat de atâtea ori gânduri admirative către țara românească. Mi permit numai să citez cuvintele Profesorului Amza Jianu, care l-a înlocuit cu strălucire, după moarte, în serviciul de la Spitalul Colțea:

"Nu este capitol în patologia urinară, pe care să nu-l fi aprofundat și să nu-l fi făcut să progreseze".

"Activitatea lui operatorie este una din cele mai mari și statisticele lui pot echivala pe ale celor mai mari urologi din vreme".

"Opera sa îl face nemuritor".

Cea mai frumoasă laudă ce i se putea aduce lui Herescu, sunt aceste cuvinte pline, energice exprimate de către emulul său urmaș.

În 1914, Franța începe să sângereze și să se dănsa, și inima lui Herescu, iubitor al Franței, ca pe propria lui țară, deschide sedințele "Societății Genito-Urinare". La 7 Noiembrie 1914, Herescu a rostit câteva cuvinte, pe care le amintim, pentru a dovedi și patriotismul său om excepțional:

"Din pricina evenimentelor grave care încearcă Europa întreagă, prin cel mai grav război război care s'a pomenit".

"Nu vom lucra cât ne vor permite intereselor Patriei; iar dacă vom fi chemați, vom întrerupe activitatea Societății noastre și vom merge să ne facem datoria".

"Să sperăm că în cursul anului acesta vom reuși a ne înfăptui idealul național și că în anul viitor, Societatea noastră Genito-Urinară va putea număra din nou membrii săi activi, coștrați români de dincolo de munți căci vor participa și dănsii la lucrările noastre cu gândul și cu inima, fără cu să fie expuși a suferi tot felul de prigoniri din partea acelor cari îi oprivesc".

Unul a cărui prezentă într-o comisie de asigurare era o garanție sigură că se va putea face, după obiceiul științificului nici un fel de nedreptate față de el. Nu putea să admită nedreptăți împotriva românilor subjugati, chiar și revolta sa sufletească îl costa pierderea unor protectori foarte însemnați.

Indiferențe numerose, pe cari i le pricea în luptă fără preț, pe care o ducea și s'aruncaseră de mult fizicul său, și se jertfise cu totul unei oboșeli fără

18. La 15 Decembrie 1915, dimineața făcea o lecție splendidă, la care asistau numeroși medici și studenți; vesel și continuat teburile, și-a îngrijit bol-

navii, inimos ca întotdeauna, dar, seara târziu, deodată, un atac brutal de angină de piept îl răpune, cum răpune, pe câmpul de luptă, un gloriu ucigaș, pe eroul plin de avânt, nepăsător de primejdii.

Moartea neasteptată a Profesorului Herescu a consternat pe toată lumea. Prietenii l-au plâns îndurerăți ca și marea mulțime a acelor cari îi datorau sănătatea sau viața.

La 27 Octombrie 1920, prietenii și elevii, strânși în jurul Prof. Gheorghiu, au cinstit memoria lui Herescu ridicându-i un bust, în serviciul pe care-l crease; Prof. Amza Jianu îl saluta cu cuvintele admirabile, pe cari le-am citat.

Elevii lui Herescu însă, s'au risipit: urologii eminenți desigur, dar...

La 15 Ianuarie 1926, la Societatea de Urologie, Profesorul Gheorghiu, cu adevărat mănuire, bun și îngăduitor, rostește următoarele cuvinte, cari constituiesc o dojană, ce încă nu este pricepută de excelenții elevi ai Prof. Herescu:

"Copii sunt dator să continue opera părinților, pentru respectul memoriei lor".

Medicii tineri judecăm mai aspru pe elevii Profesorului Herescu, cărora le cerem să revină la postul lor, în jurul urmașului maestrului, Profesorul Amza Jianu.

Elevii lui Herescu au o datorie mare și sfântă față de memoria părintelui lor sufletească; dar mai au o datorie, tot așa de mare, față de seriile mai tinere de medici, cari au nevoie de îndrumarea și dragostea ce lor nu li-a lipsit cât a trăit Herescu, a căruia dorință cea mai vie a fost ca admirabila școală, pe care a înfăptuit-o cu atâtea greutate, să dăinuiească și să prospereze neîntrerupt.

Dr. V. TRIFU

adevarate

presimțiri...

Profesorul Herescu avea presimțiri triste, pe cari, uneori, le împărtășia elevilor săi.

Așa, într-o zi frumoasă de primăvară, în 1915, el îi spuse elevului său Dr. Cealic, pe care-l iubea mult:

"Am sentimentul că nu voi mai avea mult de trăit și dacă, atunci când voi muri, vei scrie ceva despre mine, nu uita să spui cât de sbuciumată mi-a fost viața și cum mai mult bolnav decât sănătos, am dus această muncă și această luptă, ce vezi".

Iar altui elev al său, Dr. Lazăr, chirurgul distins de azi, i-a spus altădată:

"Da, da, așa vrea să mă văd bătrân, să-mi pun copiii să-mi citească... dar această plăcere nu este pentru mine!"

Guyon și Herescu

Doctorul Cealic făcându-i elogiu, scria:

"Herescu avea pentru profesorul său, Guyon, o astfel de admirație, o astfel de dragoste, încât atunci când îi răseda în mână, figura lui lua o înfățișare deosebită: un sentiment de mare venerație se reflecta în ea, iar voca și devenia vibrație și emoționantă, ca și când ar fi rostit un cuvânt sacru. Niciodată nu mi-a fost dat să văd atâtea iubire, atâtea venerație și atâtea respect, la un elev pentru maestrul său".

dragoste de părinte

Un alt elev al său, Dr. Cosma Popescu, a scris următoarele admirabile cu-

vinte despre felul de a fi al Maestrului, față de bolnavi:

"Și acestor bolnavi le-a dat nu o îngrijire făcută numai în limitele stricte ale datoriei, ci o îngrijire părintească, o răvnă nemăsurată de a însănătoși pe toți, de a alina cât mai mult durerile trupurilor ce se sbăteau sub ochii lui. Numai în aceste gesturi de înflăcărată pasiune pentru binele aproapelui său și progresul științei puteai să înțelegi cât de mare era personalitatea Prof. Herescu.

"Când vedeai duioșia cu care privia pe țărănul venit din cine știe ce colț al țării, pe lucrătorul istovit de boală, care de abia se putuse țara la spital, pe copil ce și pe bătrân, când înțelegeai sbuciumul de care era cuprins când vedea că moartea îi fură din mâini, când înțelegeai că suferă, suferă adânc pentru orice bolnav pierdut, numai atunci puteai cunoaște pe Herescu.

o durere...

Lui Herescu, care își adora familia, prietenii, elevii, bolnavii, Dumnezeu i-a rezervat în 1912, o cumplită durere: aceea de a-și vedea truda zadarnică față de unul din cei mai buni prieteni ai săi, marele artist Petre Liciu, pe care nu l-a putut scăpa din ghiarele morții.

V. T.

NOTE BIOGRAFICE

Născut la 1868, Prof. P. Herescu, a fost bursier al Liceului Sfântul Sava, apoi student al Facultății de Medicină din București.

După trei ani de studii strălucite în care timp a fost premiat de Prof. Babeș, a plecat la Paris, unde și-a continuat studiile medicale.

Extern în serviciile Profesorilor Jaccoud și Champoulière, a trecut cu succes examenul de internat și a fost timp de patru ani intern al Spitalului din Paris.

A lucrat în serviciile Profesorilor Berger, Bouteier, Pierre Delbet și F. Guyon.

În 1899, a trecut teza de doctorat în Medicină cu un studiu despre: *Intervenția chirurgicală în tumorile maligne ale rinichului*, care a fost premiată de Academie și publicată cu premial Ciziale, iar de Academie de Medicină din Paris, cu premiul Cheillon.

În 1901, i se dă conducerea unui serviciu de căi urinare la Spitalul Filantropia; în 1903, acest serviciu este mutat la Spitalul Colțea.

În 1904, a fost abilitat docent de căile urinare.

În 1911, serviciul său este transformat în clinică a Facultății de Medicină iar Herescu ridicat la rangul de profesor universitar.

Tot în 1911, a întemeiat cu colaborarea marcului său prieten, Prof. Gheorghiu, Cercul de studii genito-urinare, care a devenit, mai târziu, Societatea de Urologie.

A fost membru al Asociației franceze de Urologie, al Societății internaționale de Urologie, al Societății Anatomice și al Societății de Chirurgie din Paris, al Societății de Chirurgie din România, președinte al Soc. de Urologie.

A colaborat la numeroase reviste din țară și din străinătate și a fost unul din cei mai energici sprijinitori al revistei noastre "Spitalul".

A murit subit în seara unei zile de muncă intensă de un atac brusc de angină de piept: la 15 Decembrie 1915.

V. T.

P O E Z I E

VICTOR EFTIMIU

CORABIA CU TREI CATARGE

*Ușor, plutește asfințitul deasupra valurilor mării
Din țărnm, ușoară, se desprinde corabia cu trei catarge
Și'n plinul apelor de aur la valuri după valuri sparge,
Se duce lin, ca o nălucă în tremurarea înserării
Și cum din apele 'noptate suride trist întâia stea,
Povestea unei vieți pierdute s'abate iar în mintea mea.*

*De mult, când am plecat deacasă, era ca și acum, o seară
Cu zări senine, înstelate, deasupra apei argintii
Trecut-au ani și ani deatuncea și zilele mi-au fost pustii,
Pe fruntea mea și-a nins podoaba, trudită vieții primăvară
Și'n inimă, atâtea doruri și-atâtea visuri am închis
Că mi-am uitat întâiul vis...*

*Se duce lin, spre alte țărnmuri, corabia din depărtări
Și pânza celor trei catarge cum fâlfâie înfundat, îmi pare
Că s'cele trei năframe albe ce-au fluturat din depărtare
Iubita mea, o soră, mama, — când am plecat spre alte zări.*

*Ușor, plutește raza lunii deasupra valurilor mării...
S'a dus demult din arcul lunii corabia cu trei catarge
In alte ape argintate ea valuri după valuri sparge
S'a dus de mult... iar când, pe mare, vesti-va ceasul depărtării
Un cântec lung, în auroră
Va tremura din țărnm, spre mare, suspinul depărtat de soră.*

*Și mâine, pe 'nserat, cârmaciul de va mâna spre Ramazunda,
Și-și va svârli, în treacăt, ochii, spre țărnmul plin de trandafiri,
Vede-a-va o bătrână tristă cu lacrimi multe în priviri,
Cum stă pe-o stâncă, visătoare, cum cercetează cerul, unda
Și cum se'ntoarce, când pe ape suride trist întâia stea
Va clătina din cap cârmaciul și nu va ști că-i mama mea.*

*Târziu de tot, când raza lunii bătând pe ape, va trimite
Spre țărnmul cu migdali din zare trei umbre lungi, nedeslușite,
S'or minuna rătăcitorii de un mormânt stingher pe mal
Și nu vor ști cine m'așteaptă în umbra tristului migdal...*

NOCTURNĂ

*Liniști doborâte 'n văi
Sub misterul culmilor.
Noapte izvorând pe căi
Din fruazișul ulmiilor.*

*Stelele au înțeles
Farmecul corolelor:
Tremură 'n lumini, ales
Danțul luciulelor.*

AUREL MARIN

FURNICILE

I

*Sub frunze mii, țesute'n aur vechi,
La margine de codru 'ncremenit,
Duraseră, de mult, niște furnici
Castel bătrân, cu poartă de granit.*

II

*Un labirint de gând, fără hotar,
Se risipia 'n adânc nemărginit,
Coșar greoi de soare, măcinat
In sămburi tari, cu sân îngălbenit.*

III

*Prin diamante isvorâte 'n ape,
Alunceau mărgelile mici de smoală,
Adulmecând comoară de uitare,
In matca vremii, sură și domoală.*

IV

*Ici, colo, încordată, strună vie,
Țară o găză, cât un ochiu de bold,
Bondarul rubiniu — căzut pe spate —
Prins între două ace de un șold.*

V

*Un fluturaș pribeag, învins de ploaie,
Un biet fânțar uscat, un vierme mort,
Se coborau în funduri de hambare,
Ca sacii în galerele din port.*

VI

*Hamali neosteniți, cărau din gren,
Pe umeri goi, îmbielșugata pâine,
Turtiți de asprele poveri — aprins
Purtate în durere, pentru mâine.*

VII

*In fiecare hob era un drum,
In fiecare drum era un plâns,
In fiecare plâns trăia speranța
Și în speranță totul era strâns....*

VIII

*...Dar, într'o zi — o pânză — leagăn blând,
A înflorit din fire de mătasă:
O pânză albă, ce chiema spre ea
Ca o lumină noaptea într'o casă.*

IX

*Și-atunci, în dorul aprig de mai bine,
Pornitu-s'au pârâu, cu spumă'n frunte,
Să culce 'n leagăn puii semănați
In grindină, grăunte cu grăunte.*

X

*Și cum din pânză se 'nalță duios
Mărgăritarul vieții plin de rod,
O mână caldă, ca o rugăciune,
A prins batista 'n colțuri ca un nod*

XI

*Și s'a pornit pe cruci de patru vânturi
Și-a dispărut în zare — ca un stol —
Și mi-a lăsat furnicile pe drumuri
Și mușuroiul din pădure, gol.*

TR. IONESCU

TREBUIA JELITĂ CUCOANA IOANA

de I. C. VISSARION

Cuconul Alecu trăia deodată cu trei neveste. Curunii pusese însă numai cu cucoana Ioana, poreclită și Doda. Ea fusese luată întâia nevestă. Coccoana Ioana nu făcuse însă copii.

Dacă văzuse coconu Alecu, că e în pericol de a-și pierde neamul, — neam de altfel foarte bun — era moșnean din noși-strămoși și avea două sfori de moșie în mână, care cam de o mie de poșane — hotărâse, nici mai mult nici mai puțin, să mai ia o nevestă! Dar ca să nu facă păcat cu cocoana Ioana, care-i spusese că dacă lasă se spânzură, și din pricina asta o să-l ia pe el dracu pe lumea aialaltă, hotărâse s-o ia pe a doua fără cununii. Și dacă o face copii, atunci îi va adopta, sau în sfârșit, o vedea el ce e de făcut.

Și astfel a luat coconu Alecu și pe cucoana Marghioala, ca a doua nevestă, dar fără cununii!

Se înțelege că și cucoana Marghioala, care primise condiția asta, nu era o femeie după care s'ar fi bătut bărbații, dar coconu Alecu nu avu nici dela ea vreun copil!.

Cocu Alecu s'a hotărât din nou ca să mai ia și pe o a treia nevestă, care va trebui, la urma urmelor, să-i facă barin în moștenitor, barin numai unul. Și a luat pe Rădița.

Cine era Rădița?

Rădița era o fată de om sărac, da sărac lipit. Avea însă optsprezece ani și era frumoasă ca un trandafir de Mai! Cu părul galben, care strălucea în soare, de parcă era poleit cu aur; avea ochii albaștri, de parcă erau de violele; avea obraji albi și rumeni, ca petalele de trandafir. Mijlocul ei era înfățișat; brațele, picioarele și soldurile ei parfumate. Când pășia prin odăile dușmărite ale celorlalte cuconuri Alecu, tremurau podelele! Se simțea că merge cineva prin case!

Nici pe Rădița n'o luase cu cununie. Ea n'o întrebase nici pe ea, dacă-l ia sau nu-l ia cu toată inima. Chamase pe tatăl ei la curte, care era dator vreo douăzeci-treizeci de galbeni. Și spusese că-i dădea alții douăzeci-treizeci pe d'asupra, dar să-i dea lui pe Rădița ca nevestă. Și că dacă o face copii, apoi se descunună de Ioana, îi face casă într'un colț de moșie și rămâne numai și numai cu Rădița, și tatăl Rădiții primise: și astfel Rădița spusese a treia nevestă a cuconului Alecu!

El, dar, nevasta frumoasă unii spun că conduce câștig la casă, alții, că e pagubă curată, iar la cuconu Alecu se pare că chiar pagubă a adus.

După Rădița se țineau toți flăcăii din sat, cum se țin albinele după un fagure de miere! Prietenii cuconului Alecu, dăruindu-i de mult la fermecele nevestelor, îi vizitau casa și mai des. Cuconu Alecu prost însă nu era; înțelegea scopul nemărturisit și dragostea acestor prieteni și hotărât să fie cu ei în patru pe Rada. A părăsit trebuia și rostul moșiilor, și a hotărât adică să stea mai mult acasă, decât la treburi pe câmp.

Rădița a fost harnică și i-a construit un bășel!

Bucurie mare pe cuconu Alecu. Neamul lui era mântuit! Rosturile gospodăriei sau pierdute însă în cea mai mare parte...

Slugile își făceau de cap, dar mai de grabă făceau de capul moșiilor!

Stan Leat și Ioniță Cercel, care erau pădurari, vindeau pădurile mai mult pe socoteala lor!

Florea Hărădu și Neacsu Udrilă, cioban și vâcar, ei vindeau lână, miei, brânban și vâcar, ei vindeau lână, miei, brânbul, făcea la fel cu turma lui de porci!

Stan Leat cu Manda lui: Stan Moise cu Veta Bârlogeanca, câte patru argați în curte, risipeau și ei tot ce le sta în putință. Cocu Alecu se pomeni înglobat în da'orii, pe la streini și pe la niște rude mai de departe, de nu se mai putea descurca.

Începură necazurile și procesele în afară: dar era Rada cu copilașul în brațe, scare și bucurie înăuntru în casă!

De intenția lui că va lăsa toată averea copilului Rădița știau toți. Rudele lui umbrau pe la toți advocații și judecățile, să-l scoată aci nebun, nevrednic de a-și mai vedea de avere; aci un înșelător, care a mâncat bani de la toți! Ei voiau, cu orice preț, să pună mâna pe moși, pe case, și pe tot avutul cuconului Alecu!

„Auzi, auzi prostul! să socotească el, că Rada a făcut copil cu dânsul un hodorog bătrân. L'o fi făcut ea cu vreunul din pădurari, cu vreunul din argați, ori chiar cu porcarul, da nu cu el!”

„Ce Dumnezeu răspundea altul, copilul e bălan, porcarul e negru!”

„Atunci cu unul din pădurari...”

„Dar pădurarii au niște nasuri groase, copilul are un nas subțire ca al cuconului Alecu!”

„Nu se poate, nu se poate! copilul Rădi nu e cu el! Și să-l lase ăluia averile, e nemai pomenit!”

Cucoana Ioana și cucoana Marghioala răspundeau și ele fel de fel de minciuni. Dușmănia surdă ce fusese între ele, parise și le unise contra Rădi.

În sufletul cuconului Alecu, invidia lor, invidia rudelor lui și invidia chiar a prostimii din care fusese ridicată Rada, turnă otravă picătură cu picătură.

În mijlocul acestor sbucimări căzu boiană cucoana Ioana și muri.

Pe la țară, credința veche, pe care o avea și cuconul Alecu, era și este că, mortul trebuie jelit, că altfel îl mănâncă lupii pe lumea cealaltă!..

Cucoana Ioana, trebuia dar să fie jelită de cineva.

Cuconul Alecu începu să-și roage nevestele rămase să jelească pe cea moartă.

— Marghiolițo, Rădițo, jeliți voi pe Ioana că de bine, că de rău, ați trăit câte trele într-o casă!..

— Eu să jelese pe Ioana!? — I-a răspuns Marghioala — pe aia care zicea în totdeauna că sunt numai țititoare ta; că sunt mai de neam prost și nu sunt de viață cu ea! nu pot s'o jelese!..

— Jelește-o tu Rădițo, Fii tu mai cu inimă!

— Aoleo! I-a răspuns și Rădița — de mine nu spunea că mă ții doar demalati; că m'ai cumpărat dela tata pe-un sac de boabe de porumb; că nici după trei ani de coconie nu mi-au pierit crăpăturile din călecie; că și-a întins mâțele golanca și s'a căbrâșnicit de nu-i mai dai cu prăjina de nas! Nici eu nu pot s'o jelese; bine că-a luat-o Dumnezeu și m'a scăpat de ea!..

— Rădițo, îți mai solzese pieptul cu aur, jelește-o tu!

— Jelește-o fa, — îi striga Marghioala — arată-te că-ți jelești stăpâna, care te mîlțuia cu ghete d'ale rupte!..

— Marghiolițo, nu fii fără suflet!

— N'o jelese, n'o jelese! îi spunea și Rada... Spunea că-mi străducește părul ca aurul, fiindcă-l mănțesc cu laptele cucului! Spunea că m'am dus la babe, de te-am fermecat și d'ala m'ai luat pe mine, o sărăcie!..

— Dar înțelege Rădițo de ce țe-o fi zis ea toate astea... Tu erai un copil și eu era aproape bătrână! Tu ești cu obraji fragezi și ea era cu ei sbârțuți! Jelește-o tu, că ea a fost prima mea dragoste, după cum tu ești cea din urmă dragoste!..

— Nu, nu și nu!..

— Veto, Mando, jeliți-o voi, slugile ai!..

— Noi? Da ce-am fi nebune?!.. Spunea că și noi țiam fost ibovnice; că doară îi face copii și ni-i lăsa nouă moșiile. Din trâmboare și din clocite nu ne mai scoare.

Iancu lui Leat, argatul din curte, care auzea toate astea, ieși în fața cuconului Alecu și-i vorbi:

— Cucoane Alecu, ce te mai rogi de femei să jelească pe o altă femeie, cu care nu s'au putut avea bine, din pricina dumitale?! Lasă-mă pe mine să jelese pe cucoana Ioana!.. Dă-mi numai un pol și o oca de rachiu: că am s'o jelese, de s'ar întâlni în drumul la rai și cu o sută de haiticuri de lupi... N'o să poată spune nimeni, că după sufletul r-cesta al ei, nu s'a găsit nimeni pe pământ ea să plângă.

Cocu Alecu se gândi puțin și apoi răspunse:

— Ei bine tontule, văd că trebuie să te ascult și pe tine. Na-ți polul și începe d'o jelește, că trebuie să vie și popa.

Hotărârea lui Iancu lui Leat ca să jelească pe cucoana Ioana, nu era ceva pornit din milă sau din recunoștință, ci numai simpla poftă de câștig și de băutură.

Ca să-i vie chef de jelit, intră în casă să privească chipul moartei, ca poate, poate i-o veni pofta jelitului. Cu capul gol aplecat spre pământ, cu chicia mare și albă frumos retezată ceva mai sus de umeri, cu mâna stângă vătăată în îndoitura brațului albastru ce-i încingea cămașa peste mijloc, Iancu lui Leat privea fața moartei.

Chipul galben al moartei, plin de sbârțuri încrețite, ca o coajă de stejar, ochii scufundați în cap, buzele subțirele și strânse pe fălci, tistimelul de mătase neagră ce-i înfășura faunța, tâmpile și tot capul, până pe sub bărbie, mâinele slabe puse pe piept, cu o chită de câteva floricele între degete, nemișcarea de piatră a întregului corp, parcă spunea în graiul cel mai mut, dar mai înfiorător, că a fost și acum nu mai este!..

Iancu lui Leat, cu gândul la rachiu pe care nu i-l dăduse cuconul Alecu, nu putea să tălmăcească înfiorătorul grai mut al morții. El își încopu jeletul fără nici un chef și fără nici un tâlc.

— Aoleo, cocoană Ioană, cucoană Ioană, de ce murisi cocoană Ioană?!..

Și zise el astfel de vreo douăzeci de ori.

Cuconul Alecu se uită în toate părțile, nu văzu la spatele lui pe nici una din femeile rămase, pe nici una din slugi, și de necaz, trase un ghiont lui Iancu lui Leat, și-i spuse:

— Tontule, tontule, nici la jelit de morți nu te pricepi!

— Iartă-mă conașule, iartă-mă, că n'am cureji! Dacă mi-ai fi dat ocazia de ra-chiu, poate îmi venea în gând ce să zic.

— Bine tontule, să ți-o dau, dar dacă te prostesti cu totul?

— Nu se poate conașule, eu atunci prinz limbă și mi vin gândurile...

— Ei haide s'o fac și p'asta. Ioana tot trebuie jelită.

Și coconul Alecu a intrat cu Iancu lui Leat în pivniță și i-a umplut oala cu țuică, dându-și o bea.

A băut Iancu lui Leat țuică, cam la repezeală și în silă, pentru că îl zorea coconu Alecu să bea, ca să nu sosescă popa și să nu găsească pe nimeni lângă moartă.

Intrară în casă.

Iancu lui Leat iar începu:

— Aoleo cocoană Ioană, cocoană Ioana de ce murisi, nu puteai să mai trăiești!

— Tontule, tontule, ca să jelești mor-tul trebuie s'amintești vilor fapte din viața lui trecută. Înțelegi tu tontule?! Când te-ai îmbătat la un lasat de sec: când ai fost la țarg și ne-ai răsturnat în șeaș: când era tânără și eu la fel... Ce știi și tu că s'a întâmplat mai de seamă, astea le spui la jelit, tontule. Ai înțeles?

— Zău c'am înțeles, da nu mai stau la spatele meu, că mă zăpăcesc!... Lasă-mă singur, iar dumneata s'ascultă d'afară!

— Da trebuie să stau lângă moartă. Cum se poate s'o jelești tu, iar eu să nu fiu aci?...

— Păi mă zăpăcesc cucoane, zău mă zăpăcesc. Barin acusi la început, până măoi lua avânt, trebuie să eși afară...

Coconu Alecu trebui să iasă și afară și să lase pe Iancu lui Leat să prinză chef la jelit.

Popa tocmai intra pe poartă în curte, cu cartea înășurată în patrafir și cu dascălul după el.

Câteva babe intrau și ele.

Iancu lui Leat începu în casă:

— Aoleo cocoană Ioană, cocoană Ioană, când mulgeam eu vacile, mă dai dracului, că nu m'am spălat pe mâini și-am spurcat laptele!... Și Iarna (I-a-duceam lemne la foc, cocoană Ioană, și făceai cafelută și beai cu coconu Alecu...

Slugile se vestiră dela una până la alta că a sosit popa, și căruța cu boi, care trebuia să ducă coșciugul cu moarta la biserică și la groapă, fu trasă în fața casei.

Popa, cu patrafirul de gât, începu ci-tirea „stălpilor“ orându-i; iar Iancu lui Leat, trebui să tacă în tot acest timp. Ochiul însă, din pricina oalei de țuică băută, se împănjenau, iar picioarele i se înmuiau din ce în ce mai mult. Căti-va bărbați sdraveni, crându-iți mai di-nainte de cuconul Alecu, veniră să ia moarta și s'o așeze în coșciug.

Cele câteva femei mai bătrâne, privind aceste lucruri obisnuite la morți lăcș, mai făcând, Iancu lui Leat, uitase însă să mai jelească. Un ghiont pe furie al coconului Alecu, îl trezi.

— Aoleo, cucoană Ioană... cui lăsași casa pădurii, cocoană Ioană?... Da casa din sat, cocoană Ioană? da pe bietul conul Alecu, cocoană Ioană?! Cuconul Alecu, sârmanul, a rămas singur-singur, doar cu cocoana Marghioala și cu Rădița!... Ce să mai faci el, bietulețul?

Coconul Alecu îi arse un ghiont în coasta stângă del făcu să sughite.

Iancu lui Leat se uită sperios și in-trebă:

— Ori am gresit ceva?

— Tontule, tontule, astea nu se spun!

Iancu lui Leat eși și el în urma coș-jiugului, privi prost și când coșciugul fu așezat în căruța, cu jelitor angajat, se sui și el sus pe dric și cu ochii fixați pe capacul coșciugului, îmbrăcat în eneri brică abăstră. Simțind că acum trebuie iar să jelească, când porni căruța, in-cepu și el:

— Bătătura, bătătura, rămâi sănă-toasă, că eu mă duc! Aoleo! vițelul bălțat, care mă puneai să-l las trei țate, că e frumos, săracu!... Cui rămâne co-coana Ioana?... Aoleo, cocoana Ioana, patul dumitale din odăița din fund, ră-mase pustiu!... Cuconul Alecu nici di-nimeata n'o să mai vie, și în glumă să te mai strige: „Ai murit tu Ioană, ori tot mai trăiești?“

— Tontule, și coconul Alecu trase de poalele cămăși lui Iancu lui Leat, care atârnat pe delături cu dricul, de fu est p'aci să-l dea jos.

Iancu lui Leat se propti bine se uită în urmă și mormăi:

— Păi știu eu ce să zic, și ce să nu zic?...

O bucată de drum nu se mai auzi nici un jelit...

Iancu lui Leat închisese ochii și se balăbanca, de umbra să cadă adormi pește capacul coșciugului.

— Că n'am un bici să destept, bețivul ăsta, care a ținut morțiș să-mi jelească nevasta! spuse el, către cele câteva fe-mei bătrâne și bărbați pari mergeau pe jos făcând, în urma căruței.

Coconul Alecu mai arse un ghiont în sale lui Iancu lui Leat, care se desteptă și înțelese numai decât unde se află și ce datorie are.

— Aoleo cocoană Ioană, cocoană Ioană, când căzu boui în groapa de udat varză... ce trăieși eu de coarnele lui în sus, și ce trăiești dumneata de coadă și n'auzea nici o slugă când îi dai la draci și când eu îi strigam.

Și când îmi dădeși mie o palmă, că mi-a căzu cărbunele, ce vreau să-l pun în luleu, drept pe piciorușu dumitale, alb!... De ce murisi, cocoană Ioană, că s'a deslipit peretele din răsărit dela casa pădurii și numai dumneata puteai să trimiți pe Manda mea și pe Vela, ca să-l lipească. Că Mauda mea, cocoană Ioana, e nevasta mea, dar... arde-o-ar focul de muere, nu m'ascultă: numai dum-neata l-ai fi ars șapte-opt tufe și ai fi trimis-o să lipească peretele ca să nu răcesc și să mă lovească junghiuț, și să mor!... Mă eule acolo ca un câine și pă-zesc pădurea, ca să facă salbă cocoana Rădița! Aoleo, iartă-mă, coane Alecule, c'am gresit. Să fiu al dracului dacă n'am gresit!...

Și crezând că pentru vorba asta, coconu Alecu o să-l plesnească iar cu ghiontul între coaste, căută să sară jos în par-tea coalaltă a căruții, dar căzu, căt era de lung, și se rostogoli în valea de di-naintea bisericii.

Coconu Alecu alergă să-l scoale strigându-l:

— Tontule, tontule, vrei să te îngrop și fără coșciug, vrei să mori la usa bisericii?

— Să moară păcătosul! murmură Ră-dița, care din clipa aceea, simți o duș-mănie grozavă contra lui Iancu lui Leat. Iancu lui Leat fu ridicat în sus și de beat ce era, spuse că nu simte nici o durere, că n'are nimic și se agăță cu mâinile de codrila căruții și mai merse cei câțiva pași, până în fața porții dela curtea bisericii.

Moarta fu dată jos, băgată în biserică, slujită, și apoi o duseră la groapa, ce

era săpată în curtea bisericii, în partea dinspre altar.

Iancu lui Leat, cu amândouă coatele rezemate pe brațele unei cruci mari de marmoră albă, adormise cu fruntea lipită de partea de sus a crucii.

Cuconul Alecu îl privi, moțai din cap și pe neobservate de ceilalți, luă un bolovanas și i-l svârli în spinare.

Iancu lui Leat, strigă:

— Stai, Moise, nu da! căpoi când o da eu!... dar se opri înțelegând că vi-sat, își dădu seama repede de locul unde se află și restul de datorie ce-l mai avea.

Printre citanile popi, mai jeli și el:

— Și acusi ne lași, cocoană Ioană, zău ne lași! N'o să te mai ocărăscă nici cocoana Marghioala și nici n'o să-ți mai pue făină de cari în cafea, cocoana Ră-dița. Cheile acuşica nu le mai porți la brâu. Fănuț meu de rachiu nimeni n'o să mi-l mai dea! M'a luat dracu și m'a minie acuri!... Zău dacă nu te jelește dum-tostă mima! Erei de viță cocoană Ioana! Erai de neam mare! Erai dar-nică! Erai bună, erai neam de boier!

Propta mea, propta noastră a golanilor măfăluță erai cocoană Ioana!... Am tu-căput pe mâini rele, ne-a luat dracu pe toți!... Caveai năllă chiar de coconu Alecu! Tot dumneata îi cârpiai ciorăp, tot dumneata îi spălai cămașa, tot dum-neata când dormea pe la nămiază îl lu-veleai să nu răcească!... Milă și dorul dumnealui tot dumneata cea urgisită, erai!... O să vază el, coconu Alecu, pe afe cui mămi a rămas, și o să vedem ce totii c'am rămas fără stăpâna noastră bună!... Mila noastră, dorul nostru!...

Bolovanii începură să huruie pe ca-pacul coșciugului lăsat în fundul gro-pii.

— Auzi-i cocoane Alecule, auzi-i, ce spun bolovanii. S'a dus mila noastră!...

— Hu-hu-hu-hu!... hu hu — hu hu tontule, tontule!... mai topit. Așa e cum spui tu...

Marghioala lăsa suci gura, iar Rădița strânse pumnii!

Coconu Alecu văzu gesturile astea și înțelese că festelit-o și el cu jeletul lui! Nevestele rămase îi deveniseră dușmane.

După ce mormântul fu învârțit, co-conu Alecu plăți preotului, plăți celorlalți oameni, dădu drumul căruții și se ducă înainte și el, luând pe Iancu lui Leat de braț, porniră amândoi și spu-se:

— Sprijini-mă tontule, tu pe mine și eu să te sprijin pe tine! În fața morții suntem tot una; iar în fața oamenilor niste tontii și niste păcătoși cum sunți și ei!...

I. C. VISSARION

UN OM NENOROCOS

de EUGEN LITEANU

când de-acasă pe înserate. Niță Bătrânul chinuit de toate îndoelile...
 pe care și-l făurise timp de-a
 o lună de zile, îl duseseră nu nu-
 la convingerea nestăruită a reu-
 lui, dar și la un fel de exaltare...
 la perspectivei de a-și schimba din-
 în viața de până acum: posom-
 apră, plina de amărăciuni... Și acea-
 saltare îi da tot curajul trebuincios
 după ce omul își facuse bine
 socotelile, plimbându-și înclăpui
 pe un reflector prin întunericul
 răzătoare și după ce în mîntea lui
 există puțină nici un pericol,
 ări în fine...

bolări de dimineață. Își luă primii
 îmbracă hainele de sârbătoare, se
 și foarte vesel se așază pe pris-
 de unde se desfășura până de-
 câmpia, arsă de soare, ce se termi-
 orizont cu câteva coline...

ziua aceea Niță nu-și mai găsi
 ră: Ar fi vrut să se ducă la bisce-
 se întâlnească cu prietenii, sau
 în vre-o căminuță și să joace
 însă cum da să plece pumide-
 resgândea. Avea nevoie să cugete...
 viau liniște, singurătate... Și iar îl
 neastâmpărul: De pe prispa în-
 casă, bea dintr-o cofa cu apă și
 tatăl garbov care umbla sîntăc-
 de colo-colo, dădea din cap cu
 — întreba dacă n'a venit mîsa
 înserată, — mai spunea câte ceva,
 așa afară, din nou pe prispa...
 omul trecea așa de greu... Să fi
 o putere, ar fi împins soarele cu
 de colo de unde era, până dincolo
 mîntii... Până intratât se simtea
 de încrederea în apropiata lui iz-

nu mîncească... Să se hrănească
 și mai bine... Să-și lecuiască tatăl...
 îndulcească bătrăncelul maica-sîi...
 să-și sa să na o mai lase nici o sîn-
 clipă slugă... Și nu va ști nimeni...
 ... Sar prăpădi un bătrîn și a-
 tot... Un bătrîn rautăcios, singu-
 nelăsând să se apropie de casa
 vre-o altă suflare decît căinele pe
 îl ținea pentruca să-l păzească... Bie-
 tine trist și lacrimând mereu de
 ...

și se gîndi acum cu nesfîrșită milă
 oarecare drag la chinuitul animal
 mîngăia-se de atâtea ori și îl hrăni-
 se văzuse că stăpînul lui îl arun-
 cia ciudă din mîna-i oșacă, câteva
 uscate de pîne... El îl chema
 „cucu-cucu...” și căinele dînd pri-
 din coadă se apropia încet și jal-
 slabit ce era... E adevărat că în-
 ad îl strigase nu numai că nu
 dar îl și lătră dușmănos... Că
 fi scăpă o injură pentru un
 rău dobitoc... Dar într-o zi se
 eniră și prietenii au rămas până
 ări de bătut tabla pe acoperișul
 vecine, când trebui să plece în
 la lucru...

dreu pe acolo, la vre-o sîntăc-
 într-o dimineață... Numai căt se
 de gard și căinele, nestrîgat, îl
 și veni gudurănu-se. Niță, mîm-
 și își lăsă să-i lingă mîna, cu
 al celei mai bune prietenii și-i a-
 o prăvălie ceva de mîncare...
 pe căine nu-l va lăsa, ci îl va
 pe nesimțite ca să-l aducă acasă
 unde să-l hrănească bine și să-i
 scuz meale... Aci Niță își răsu-
 și mai groasă și se gîndi încă

odată că într-adevăr, bătrînul acela fră-
 este de-prîses.

Intră în casă să-și aprindă țigara...
 Mama lui se întorsese dela biserică și
 povestea cum își întăni pe drum fata
 plîngând fiindcă stăpînul ei o dase a-
 fară... Și o certa mereu... Niță se apro-
 pie de ele surazător și le împacă: „Nici
 asta n'ar mai fi lăsat-o el de acum în-
 înainte să fie slugă...” Spuse acestea cu
 glas apăsător și cu oarecare mîndrie. —
 știa el de ce! — făcînd ca toți trei să
 privească nedumeriți la atîta bunătate,
 după ce, cu o seară mai înainte fusese
 așa de necăjit pentruca fiind sfîrșitul
 săptămîni primise prea puțini bani
 pentru lucrul lui... Dar se mulțumiră
 să tacă vrînd să vadă ce o să mai fie...

Mîncură în fațea... — în una din a-
 cele țeceri solemne, premergătoare vre-
 unei fapte mari... Cuvintele lui Niță căt
 și buna-voia ce atîta erau atât de ne-
 înțelese și neobișnuite încît nimeni n'a
 vea curajul să mai spue ceva, de frică
 să nu-l supere... Numai câteodată, îl
 priveau iscoditori pe sub gene și bucu-
 ria nelămurită din sufletele lor îi în-
 demnau par'că să-l îmbrățișeze și să-l
 sîrute... Iar el își vedea de măcut, ab-
 sent, sîntu și transfigurat de apropiata
 fericire...

Se scula de la masă făcîndu-și cruce
 ca de-chiei și eși în pragul ușii, uit-
 tîndu-se cîtva timp gînditor spre oraș,
 la turle bisericilor și acoperisele ca-
 selor pe care băntala soarelui le făcea
 incandescente... Apoi se întise sub co-
 pac, singurul pe care îl aveau nu știu
 nici ei de-cînd, crescut ca din senin
 subțire, cu crengi puțin și rare ce dă-
 deau o umbră neîndestulătoare...

Niță ar fi vrut să adoarnă numaidec-
 cînt pentruca timpul să treacă mai re-
 pede... Dar nu putu... Se pomenea me-
 reu cu ochii deschiși fără să privească
 la nimic... Numai prin întoia îi trecea
 câte un fior ca atunci cînd trebuie să
 săvârșești ceva pe care nu l'ai mai fă-
 cut n'cîndat... Și cu toatecă nu vro-
 i de loc să se mai gîndească *acolo*, totuș
 ceva launtric, din adîncul ființei lui,
 îi ținea trează în nervi fapta... O sim-
 ția umblîndu-i prin tot corpul, neliniș-
 tîndu-l... — așa că nici somnul nu se
 mai putea prinde de el. Chiar și iarba
 pe care se culcase par'car îi avu prin-
 tre firele ei ceva necurat, că-l făcea să
 se întoarcă mereu, cînd pe-o parte cînd
 pe alta...

Ca împins de un resort, Niță sări în
 picioare... „Cum de nu se gîndise mai
 demult la asta?... E drept că nu crezu-
 se în așa ceva n'cîndat... Dar acum nu
 strică... Mama lui știa așa de bine să
 lea în cont! Auzise el că la toți căt
 le ghicise... Ei se întâmplase întoimai...”
 și maica-sa nedumerită îi întinse bucu-
 roasă cărțile... Niță în fața ei asculta toate
 cite îi le spunea fără să poată înțelege
 ceva... El aștepta ca fiecare vorbă ros-
 lîță să-i aducă și pe această cale încre-
 dîntarea prea bine — știute-i lui reu-
 șite... Dar nu venea... Auzi de-odată cu-
 vîntul „moarte...” Repeta după dînsa
 cuvîntul întrebător, plimbîndu-l de că-
 teva ori prin gură cași cum ar fi mor-
 folit o bucățică de gumă... Credea că în-
 copose să se apropie, dar era așa de
 parte, ca cerul de pămînt... „Ce vîsă-
 zică asta: moarte, adunare... adică
 lume multă?... cînd el, acolo, nu avea
 nevoie să fie decît singur... Că-i dă și
 lui odată în cărți fără să-i poată ghici

cum trebuie?... Nu mai voi să asculte
 și se sculă gîndindu-se că dealfel, el
 nu crezuse n'cîndat în așa ceva...

Toemai atunci se ivi în prag un prie-
 ten... Deteră amîndoi mîna strîns și
 eșară afară, ca să mai vorbească... Prin-
 tre altele prietenul îi aduse și o veste
 înbucurătoare: găsisse undeva să lucre-
 ze pe un preț bun și-l chema și pe el.
 Niță, cu capul între mîini părea că as-
 cultă, dar nu-i răspunse nimic, fiindcă
 nici nu auzise ce-i spusese... Pe Niță îl
 frămîntau gînduri grele... Vorbele ma-
 mci sale îi se învăteau în cap ca un
 vîrtej de vant în mijlocul drumului...
 Prietenul văzîndu-l așa schimbat îl în-
 trebă ce are... îi răspunse că nimic...
 Atunci crezîndu-l belnav îi spuse că va
 veni a doua zi să-l ia la lucru...

Rămase mult așa Niță... Mult de-tot...
 Cînd se ridică de acolo par'că stătuse
 cîtva cu capul gel în soare... Așa de
 mult își simțea creeri înfierbîntați, cu
 toate că stătuse la umbră, cu toate că
 soarele cădea la apus, resemnăt, în-
 vins... Își roti privirile în jur, fără să
 fie nici el dece, și își aduse aminte că
 trebuie să plece...

Intră în casă, scouse ceva din lădița
 în care-și ținea lucrurile, și-i dete dru-
 mul în buzunar... Apoi voi să-și aducă
 aminte de ceva... Da... Lăsă vorbă că
 lașă va întreba cineva de el — vre-un
 prieten — să-i spuie că l'a chemat să-l
 focmească undeva la lucru... Mîsa as-
 cultă glasul răstît al băiatului, dete su-
 pusă din cap, adînc mirată și oftă ca
 de greu necaz... Din pat tatăl suferind
 se sculă și el într'un cot să vadă și să
 audă mai bine. Niță le spuse bunseara
 și își văzu de drum...

Își văzu de drum, dar inima lui plu-
 tea în amar și mîntea îi era chinuită
 de toate îndoelile. Pentruca nu mai era
 cel de dimineață și nici cel de zilele
 trecute. Se schimbese așa dintr'odată... Il
 schimbase ceva. Nici el singur nu știa
 ce. Poate gîndurile... Inșă el nu se pre-
 dia așa ușor. Și atunci îi veni în mîntea
 ca un puternic îmbold istorisirea tova-
 răsului cu care lucruse la acoperișul
 casei vecine cu a bătrînului sgărcit și
 rautăcios... „Te ații ce puțintel e, că
 n'ai da nimic pe el... da' are bani... bani
 mulți bre... mulți!...” Întai mai dădea
 cu camătă — de la o vreme n'a mai
 vrut l-a fost frică pesemne și zicea că
 i-a dat pe la bănci... Da de unde?...
 Îi ține cu dînsul. Poate chiar doarme pe
 dî... Nu vezi?... face ce face și vine re-
 pede acasă de zece, de două zeci de ori
 pe zi... Și ce lăcătui trîntește pe ușă!...”

Vorbeie astea, Niță le ascultase cu ne-
 pășare atunci și poate că le-ar fi uitat,
 dacă într-o zi n'ar fi văzut cum bătrî-
 nul dădea câteva bastane cînelui, care
 scheuna de foame în lanț...

În clipa aceea simți o ură inverșu-
 rată împotriva bătrînului pe care ar fi
 fost în stare să-l omcească... Și de-atunci
 zîndul lui nu se mai deslipi dela mcar-
 tea și „bani bătrînului... Bani mulți,
 bre!...”

Lui Niță îi apărură înaintea ochilor ca
 aveau... din dosul gardului de unde va
 pîndi... — bătrînul venind acasă... Apoi,
 se vedea așteptîndu-l să adoarnă... —
 sărînd în ogradă prin fund și în fine
 ajungînd la țel, datorită în bună parte
 și cînelui, bunul său prieten...

Niță, trebui să se ferească fiindcă
 mergea prin mijlocul drumului — și
 khesonul unui automobil în viteză, îl

CETATEA BRĂILEI¹⁾

de MIH. POPESCU

Turcii, prin expansiunea puterii lor în nordul Dunării, pe deoparte ca să se folosească de avantajele acestui fluviu în acțiunea lor de pătrundere cât mai adânc în centrul Europei, iar pe de altă parte ca să poată fiine în deaproape supraveghere de Donau din Principatele române, au ocupat principatele școlile românești pe care întărind-le și adăogându-le și teritoriul din prejur le-au transformat în așa numitele raele²⁾.

Aceste cetăți străjuiau Principatele române dela Orșova până la Hotin.

Comandant al cetății era un Pașă, ajutat de un agă de ieniceri și un Nazir, administrator general al raelei³⁾.

În trecutul nostru istoric politica internă, situația Domnilor precum și siguranța locuitorilor era în strânsă legătură cu gradul de prietenie dintre Donan și conducătorii acestor cetăți.⁴⁾

Un studiu amănunțit asupra organiza-

ției raelelor, din lipsă de documente, până în prezent ne lipsește.

Din timpul războiului Ruso-Austro-Turc — 1787—1792 — când Austria, în urma luptei dela Mărtinești⁵⁾, au reușit să ocupe și Țara Românească, ni s'a păstrat un plan al cetății Brăila făcut în 1790, după informațiunile adunate de spionii ce se aflau în serviciul austriac.

Planul acesta reprezintă cetatea Brăilei așa cum se găsea între anii 1788—1789, timpul marelui ofensive Ruso-Austriacă, și se păstrează în „Kriegsarchiv“ secția geografică, din Viena, prezentându-se în modul următor: (Fig. 1).

Pivotal cetății — Castelul — este înconjurat cu un zid de formă pătrată cu o șingură poartă.

La colțurile zidului se aflau patru bastioane rotunde având câte trei turnuri mari.

numa, că n'a avut noroc... Fusesse un nenorocos...

Năvala gândului se opri... Fimdea se opri și Niță în loc, la deschizătura unei străzi pe lângă care era să treacă aproape fără să știe, furat de gând... El opri ceva asemănător curentului rece pe care-l simți în dreptul unui gang... El simți curentul scurt, în inimă... Ajunsesc... Privirile i se îndreptară protegiilor spre casa în care stătea bătrânul răutăcios și cu bani mulți... Dar i se părură că acolo vede oprite trăsuri... câteva... Și oameni care, se mișcau pe acolo... I se părură...

Niță se apropie de trăsuri... Întrădevar trásurile stăteau chiar la poarta casei... Iar prin curte și pe stradă oameni...

Un val de mânie făcu să-i svăcnească tâmpile și să i se înțeleze falcile... „Ce căutau aici toțiăștia, astăzi, unde numai el avea dreptul să fie?... De ce-i uzurpase acest drept?”

Doaia femeii bătrâne văzându-l atât de încruntat se apropiară sficoase de el spunându-l: „Vii prea târziu băleto... Au dat, tot ce-au avut de dat... Dar Niță nu pricepu nimic și le privi lung. Atunci una din ele, lămuri: „Ce spui tu?... poate el nici nu știe că aici a murit un bătrân alaltăieri și azi l'au îngropat...”

Strada cu lume, cu trăsuri și cu casa cu tot, se învârtiră în jurul lui Niță... Se propti de gard... Când îi mai trecu vazu eșind din casă câțiva domni în haine negre... Anzi că acea sunt rudele mortului... moștenitorii... Vorbea cineva la spatele lui... „Au avut ce lua... Bătrânul era plin de bani... Bani mulți... Că lui Niță îi veni să-i strige să facă odată... Dar nu putu desclesta nici gura...”

Un domn în haine negre, cu capul gol, văzându-l cu o atât de jalnică privire îl chemă în casă. El nici nu se vîri. Femeea de lângă el îl îndemnă: „Ci du-te dacă îți spune... Uite vezi tot ai noroc... a mai rămas ceva și pentru tine...”

Domnul cel milos, veni chiar el să-i dea în mână lui Niță o pereche de ghețe care mai erau încă bune de purtat...

Niță se smulse furios de lângă gard, îngăimă ceva de nimeni înțeles și apoi, fu văzut cum se depărta, încovoial, cu brațele spânzurând și aproape împleticindu-se ca un om beat...

EUGEN LITREANU

Cernăuți, 17 Iunie 1929.

Spațiul acesta servea numai scopului de apărare și în el se aflau: la No. 1, Mazazia cu pulbere; la No. 2 și 4, gazile cu provizii; la No. 3 cazarmenicerilor și la No. 5, moscheia. Tot se mai aflau și trei fântâni.

După această întăritură, la o distanță nu tocmai mare, se afla o a doua cetăți dintr'un șanț și cu parapet iarăși de formă pătrată cu o șingură poartă ce avea o punte ce se ridica, 10 și patru bastioane triunghiulare turnuri.

După această întăritură se afla în față comandantului ienicerilor și în lărgi ofițeri superiori, No. 6.

Acestor două întărituri cu zid-mănătoare castrelor romane — le era o a treia făcută din șanț și parapet pînă cu gard de nule și pari, în formă pentagonală având două porți: pe No. 7, numită poarta principală, și pe No. 8, pe care se aducea apă și pe No. 9, pe care se ieșea spre a se merge la Castelul No. 16.

Întăritura aceasta deși mai rudă decât cea de din față, era foarte bine apărată având două bastioane, trei de formă triunghiulară și două rotunde, unul prevăzut cu șanț pentru mine, fiecare din acestea câte zece tunuri. Tot apărată era mai avea o redută mare, cu șapte tunuri și una mică cu două tunuri la poarta principală; pe latura de spre V., o redută cu cinci tunuri, iar pe de N. E., una cu două tunuri și un șanț pentru mine No. 17.

În spatele acestei întărituri nu se afla nici o locuință locul fiind lăsat pentru exerciții, ca și cel din față și altfel.

Locul pe care au fost aceste trei întărituri, până astăzi poartă numele Cetății și e în partea de N.E., a orașului Brăila.

Acestor trei întărituri le urma o patra, ce pleca chiar din malul Dunării înconjurând pe cele de mai sus, făcându-se din șanț și parapet de pământ sprijinit pe gard, nule și pari. Ea avea o formă

¹⁾ N. Iorga: Istoria Românilor, ed. 1920, nu spune la pag. 181 că Brăila a fost de Turci în timpul lui Radu Paisie.

²⁾ După Weigleben: Prinz Friederich v. Coburg, Berlin 1859, la pag. 384 spunându-se de războiul Ruso-Austro-Turc, 1791, că Raiaua Brăilei avea pe atunci 200 de câte 20—200 familii fiecare.

³⁾ Actele din „Kriegsarchiv“ secția „Grsat“ din anul 1788—1791 special cele pe la raiaua Hotinului.

⁴⁾ Cronica anonimă în Ed. Laurian și în ne spune la pag. 107, vol. IV, „Întâi acei Turcii Brăileni și Dărestorenii trecuse hotarele, care le țineau țara dela început și se deau Brăileni până la orașul Flocei, pe lăsus și despre Rănnic și Buzău se întindea în apa Buzăului de stăpâna pământului și și puse subasi prin sate și scaun pe lăsus și pe toate cele ce esia din bălți și din mlaștină... iară Nicolae, când Donan în urma trăsăturii având și și voce cu toată inima (măcar că și cu ca la Turcii... că au adus poruncă tare la lăni și la Nazăr de la împărăție ca să stăpâna de pre pământul Țării Românești și tie numai până în hotarele cele Mari au țintit cei de demult...”

⁵⁾ Leben des Grafen Alex. Vasilovitch-Simnitzkoi, Frankfurt, Leipzig 1799, nu lupta a avut loc la 11. XI. 1789.

suna de zor... Alături de el o cărciumă... zâmbind satisfăcut de proba ce o făcuse în închipuire, înfrâ...

— „Un rachiu...”

— „Mare?”

— „Nu, mic... Ba nu, poate să fie și mare!”

Tot nu băuse în ziua aceea decât apă.

— „Mai dă unul! — și încă unul...”

„Trei...” „Cu bine...”

Și înviorat, ușor, luți pașii... Mai avea încă de mers și ar fi vrut să ajungă cu câțiva înaintea de a se întuneca...

Și merse... Slobod, fără să se mai gândească la nimic așa cum este cineva care se grăbește ca să scape pe altul de la o nenorocire... — grăbindu-se cu atât mai mult cu cât acel ce trebuia să fie scăpat era chiar el...

Trecu o stradă, apoi alta. Amândouă destul de lungi... De prin curți, îl lătra vre-un câine alarmat de trecerea lui fugoasă sau îi venea înmiresmare de pomi înfloriți... Într-o curte, observă un domn înmănușat aruncând asupra străzilor cu flori din fața casei imprecabile abundente din furtunul umflat ca pneumaticul unei biciclete... Printr-o fereastră deschisă, un pian... În altă parte un copil țipa plângând... Mai încolo, un vânzător ambuland de înghețată își împingea căruciorul strigându-si prelung marfa... Apoi văzu trecând un automobil care imprimă două urme — două linii paralele — în praful udat cu câteva clipe mai înainte de stropitoare municipului...

Niță își încetini mersul... Văzu că mai avea încă timp: să nu fie nici mai de vreme nici mai târziu, așa după cum hotărâse în planul ce-l făurise timp de aproape o lună de zile și care trebuia executat cu sfârșit dela început până la sfârșit...

Popasul pe care-l făcuse la cărciumă era punctul de plecare în executarea planului. Acolo primise cuminecătura îndrăznelii, după ce esi de acolo îi pierise orice îndoială... „Dacă fiecare om ar face ca el, înainte de a săvârși ceva, nimeni nu s'ar mai plânge că i-a mers rău sau n'a izbutit...” La astea se gândea Niță și la altele tot pe atât de folositoare când e vorba să se ducă cu bine la capăt o treabă. Ar putea pe mulți să-i învete cum să-și poarte rosturile în viață... Căci, dacă până acum trăise sărac și necăjit e că nu avusese niciodată noroc... doar minte, slavă Domnului! — toți spuneau că-i miștos.

circulară neregulată și era străbătută de două porți: una No. 9, numită a Pandurului și alta No. 8, a apei.

Pe această întăritură nu se aflau de căi două șanțuri pentru mine, în partea de N.E. No. 17.

Rușii ocupând Brăila în 1772 au prelungit această întăritură până în apa Dunării făcându-i în partea despre Galați și o redută. Prin prelungirea făcută de Ruși în partea de N.E. se află poarta Galaților al cărui drum ridică malul prin vadul Gherghisau.

Împrejurul acestor întărituri, ce alătuiau cetatea Brăilei, se întindeau casele locuitorilor printre care se afla la No. 14 casa comandantului cetății, la No. 15 a Nazirului, iar la No. 18 magaziiile cu provizii.

Casele locuitorilor, ce formau orașul Brăila, erau așezate, ca în toate orașele orientale, în mod neregulat, întregul oraș fiind străbătut de foarte puține străzi. Cele mai multe case erau din lemn.

În timpul războiului, mai sus amintit, s'a ridicat o altă întăritură — a cincea — tot din șanț și val de pământ sprijinit pe gard de tufele, cu menirea de a se apăra și locuințele locuitorilor, de un eventual atac Ruso-Austriac.

Această ultimă întăritură, ce pleca deasemenia din malul Dunărei, avea forma semi-cerculară prevăzută cu șapte bastioane rotunde, fiecare cu câte cinci turnuri și paisprezece redute cu câte trei turnuri.

Ultima apărare avea trei porți: prima No. 11, lângă care se afla și un șanț pentru mine, se numea poarta Pandurului și ducea la vadul cu același nume, la Cuptoare și la Odaia vizirului; *) a doua No. 12, poarta mare sau a dracului, ce ducea la Buzău și la Rîmnic, pe la Grăuși și a treia No. 13 poarta mică sau Maximeni, ce ducea la satul cu același nume ?).

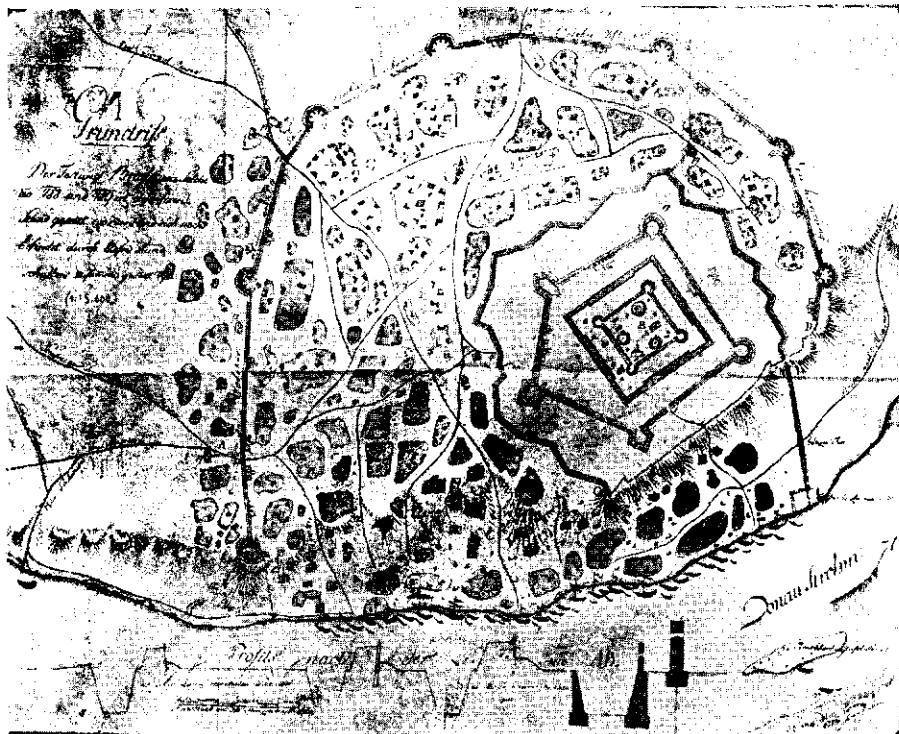
ceea ce pe turcește însemnează întăritură.

În timpul normal cetatea era apărată de 1500 ieniceri și 1000 cavaleriști.

Astfel se prezenta vestita cetate a Bră-

o avem în fig. II, care reprezintă atacul acesteia făcut de armatele rusești în 1828 Iunie 15.

Atacul e pornit din partea dinspre

PLANUL CETĂȚII BRAILA

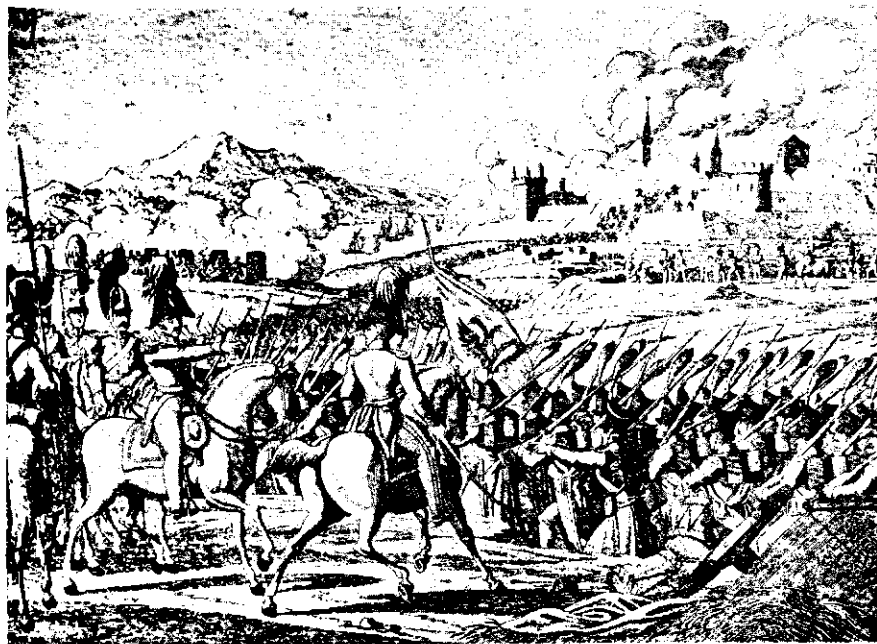
ilei împrejurul căreia s'au purtat sângeroase lupte în decursul stăpânirii turcești între creștini și semi-lună, până ce

Galați, căutând să fie luat pivotul cetății — citadela — așezată pe dealul cetățuia.

În vedere avem și malul drept a Dunării, cu Măcinul și dealurile Dobrogei. Cetatea și în această figură apare foarte puternică și demnă de a fi atacată de trupe sub comanda marelui Prinț Mihail, care e aici al doilea călăreț cu mâna înfinsă spre a comanda atacul, ce nu reuși decât la 18 Iunie 1828.

Kupjer-stihul e lucrat la Nürnberg de către Wunder.

MIL. POPESCU

Atacul cetății Brăila dat de Ruși la 15 Iunie 1828.

Pentru o mai bună orientare se poate privi profilul după linia A. B.

Urmele acestei întărituri se păstrează până astăzi și se numește chiar șanț

toate cetățile turcești de pe malul stâng al Dunărei au fost dărâmate în urma Păcii dela Adrianopol 1829.

O vedere interesantă a cetății Brăila

critica literara

Inginer HENRI TILLMANN : „Incerări asupra fenomenelor psihice anormale“

Asupra acțiunii subconștientului, avem o întreagă bibliotecă. D. Tillmann ne face un rezumat luminos al lucrărilor principale, fără să tragă concluzii abra-cadabrante, cece arată că este un spirit științific.

Noi nu ne vom ocupa de spiritism și medium-uri, lucruri popularizate de cărțile lui Flammarion și prin *Sic cogito* al lui Hașdău.

Desigur că subconștientul joacă un rol mare în viața de toate zilele. Când Hartmann îl definește că este „divinul în Univers, având un rol preponderent în fenomenele vitale, conținând esența vieții, formând organismul și menținându-l, fiind producătorul fenomenelor psihologice, izvorul intuiției și geniul creator al artei” — nu ne îndoiim că exagerează. Un alt cugețator Danville afirmă că „fără incoștient, toate activitatea mentală ar fi un haos”; iar Schelling crede că „Universul este produsul activității incoștientului lui”. Fiecare crede câte ceva sau afirmă câte ceva, în domeniul incoștientului, căruia se datoresc atâtea fenomene inexplicabile la prima vedere, invizibile dar care se văd, inapalpabile dar care există. Având de a face cu o *terra incognita*, ipotezele sunt infinite, iar cercetările dibue, neputându-ne baza pe documente sau pe elemente reale.

Este interesant de citat, cece cred trei somități cu privire la elementele *metapsihice*. Cităm întâi pe Abramowski: „Centrii nervoși în timpul activității lor sunt focare de energism specifice, încă necunoscute, posedând proprietatea de a excita la distanță alți centri nervoși, pe care îi întâlnesc în drumul lor: sau, mai precis, o gândire intensă are întotdeauna o reacție chimică în organismul subconștientului, producând în mediul nostru, prin această primă reacțiune, o serie de schimbări moleculare, care se suscită în mod succesiv una pe alta, și se transmit în urmă, într-un alt organism, care repetă schimbarea primitivă a seriei, provocând în același timp corelativil său subiectiv, mai mult sau mai puțin schimbat”.

Al doilea doctorul Maxwell, în lucrarea sa *Divinita* explică, în cele ce urmează, fenomenul telepatiei: „sub influența unei puternice emoțiuni, gândirea câștigă o intensitate suficientă, pentru a putea lucra la distanță”.

Avem deci motive de a crede că orice gândire are un substrat material corespunzător mișcărilor moleculare ale substanței cerebrale și determină vibrații, pe care făcându-ne foarte rezervele, le putem compara cu undele hertziene. Telepatia poate găsi în aceste analogii indicațiunea unei explicații fizice care în nici un caz nu pot atinge sau influența concepțiile actuale asupra telepatiei la distanță”.

Al treilea, profesorul Charles Richet, explică aceste fenomene astfel în *Meta-psihica* lui:

„În jurul nostru sunt vibrații de aetherului pe care nu le simțim. Aceste vibrații însă există. În sala asta unde vorbesc nu se aude nici un concert și poate

ați fi ispitiți a spune că acolo nu e muzică. Instalați pe masă un receptor de telefonie fără fir, de radiofonie, cu o pâlnie măritoare de voce și veți auzi cu toții concertul care se dă la Turnul Eiffel. Prin urmare, e cu puțință ca din lucrurile din jurul nostru oricât de miunute ar fi, să pornească vibrații. Noi nu pricepem vibrațiile acestea, pentru că nu suntem nici sensitivi, nici medii-uri. Dar dacă un individ, inzestrat cu acea sensibilitate particulară, pe care am numit-o *criptestesia* misterioasă și neînțeleasă, ar fi de față, individul acesta, ar percepe vibrații, măcar că ele sunt nule pentru mulțime. Imi va fi de ajuns, așa dar, să fac aceste două prezupunerii, poate că hazardate, dar pe care experiența cea mai riguroasă aprcape le cere: 1) că lucrurile și mișcările dau naștere unor anumite vibrații și 2) că aceste vibrații pot fi percepute de ființe cu o sensibilitate deosebită. Astfel, cu toate că o mulțime de fapte noi, sunt încă anevoe de stabilit, vom fi dat un caracter științific fenomenului parut miraculos al *criptesteziei*”.

Filozoful Schelling a denumit manifestările oculte „spiritul universal”; iar filosoful Bergson „elan vital”.

Din aceste constatări se poate ajunge, care, la materializarea spiritului? Desigur că nu. Ultimele descoperiri ale radioactivității și a proprietăților magnetismului și a electricității ne pot explica, cel puțin teoretic, anumite manifestări ce se credeau pe veci necontrolabile. Dacă nu putem ajunge la concluzia tragică a lui Seneca: „Post mortem nihil est”, totuși nu suntem departe de a crede în panteismul stoicilor și al lui Spinoza.

Este prețioasă concluzia d-lui inginer Tillmann, pe care țineam a o reproduce, ca fiind un rezultat al ultimilor cercetări:

„Manifestările psihice de ordin supranormal își au origina în incoștientul nostru, care de fapt ar trebui considerat ca un determinism biologic, având la bază o concepție anatomo-fiziologică, fiind localizat în mentalul nostru. Astfel privind incoștientul lucrează cu totul independent de celelalte facultăți organice. Fără îndoială că în producerea fenomenilor suprasensibile, starea nevrotică joacă un important rol, intrucât de tensiunea acestei stări depinde gradul manifestărilor lui.”

Ași putea adăuga la această că alterația funcțiilor cerebrale și în genere turburările psihologice contribuiesc într-o largă măsură la relevarea lui. Prin aceasta nu înțeleg că incoștientul ar fi o nevroză, un ce patologic, ci îl socot că face parte din punct de vedere psihic din acea conștiință organică, din acel focar producător de probleme ale vieții și gândiri umane, a cărui funcțiune, desi independentă de facultățile personale, totuși se respiră pe un întreg câmp de operațiuni ale organismului, producând un proces psihic greu de sistematizat, cu atât mai mult cu cât el nu lucrează în mod izolat pe anumit organ. Iată dar puterul rol ce-l joacă incoștientul și studierea lui se impune în afară de câmpul psihic, din punct de vedere anatomic cât și fiziologic. La aceasta mai adaug: desi incoștientul rămâne incoștient, noi totuși suntem conștienți de existența lui, care trebuia să-și aibă origina în mecanismul cerebral.

Întrădeavăr, dacă fenomenele de dedublare ale eului sunt, precum am văzut în lucrarea de față, explicate prin „depersonalizare” (cazul Guy de Maupassant) dacă psihiatrii ca d-rul Sollier explică turburările gastrice ca fiind în somn, o insensibilitate mai mult sau mai puțin desfășurată *cortexului* cerebral, putând da naștere la cunoscutele fenomene de autoscopie externă și internă și ne citează exemple de bolnavi cari au putut determina în mod precis starea unor anumite organe interne bolnave, văzându-le prin simțuri, nu cred totuși că suntem departe de a găsi incoștientului un rol în sistemul de acțiuni paranormale psihismului în legătură cu organismul individual. Deci trebuia să aibă, cum am afirmat mai sus, un corespondent material. Când acesta va fi dovedit și determinat fiziologic, incoștientul nu va mai constitui o problemă a savanților iar fenomenele, chiar și cele suprasensibile, își vor găsi explicații în cadrul științei pure, în acele schimbări moleculare ale centrilor cerebrali de care depinde această categorie de fenomene sunt strâns legate de fapte psihologice.

Să nădăjduim, dar, că geniul omului va parveni într-o zi, să cunoască și să determine stările speciale fiziologice ale creierului, pentru ca astfel să putem pătrunde în domeniul intim al fenomenelor ce exercită acțiuni paranormale asupra materiei, producătoare de fenomene psihice ce se manifestă cu totuși excepțional”.

IOX FOTI

NOTE BIBLIOGRAFICE

FOAIA TINERIMII

Dintre noile reviste apărute anul acesta, care-și continuă cu eroism apariția e și Revista „Foia Tinerimii”, ai cărui titlu, demonstrează încă odată cine sunt inițiatorii și colaboratorii ei, și de câte sacrificii dezinteresate e capabilă tinerețea...

Revista apare lunar sub conducerea d-lui VI. Al. Donescu.

În No. 8 (August c.) articolul de fond îl semnează d. Octav Sulițiu, aducând o nouă contribuție și idei noi, la chestiunea atât de mult discutată anul trecut, și încă „en vogue” și acum: „*Nova generatie*”.

Versurile sunt semnate de d. Aurel Marin, un tânăr poet începător, care promite. În restul numărului nvela d-lui Mihail Chirnoagă: „Un suflet”; diferite reproduceri plastice din operele pictorilor: P. Iorgulescu-Iov, N. Delavrancea-Dona, D. Ghiță și Papatriandafil; poezia d-lui Eugen Ionescu: „Păpușă”; „Fragment de scrisoare” proză de Viorica Lăzărescu; diferite cronici, etc. Desi scrisă numai de tineret, revista și ca format și prin conținut se prezintă bine și interesează.

Ii dorim drum bun și viață lungă.

SCRIO.

T e a t r u

Monica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL

„RODIA DE AUR”, de Al. O. Teodorescu și Adrian Maniu.

Subiect important pentru criticii literari, specificul etnic prin basmele românești.

De fără îndoială, în basmele românești se reînnoiește de imaginație, de poezie și de material literar, pe care să-l realizeze cu talent scriitorii. Când se măsoară devoțiunea scriitorilor față de publicul popular, apar admirabile opere literare. De pildă „Rodia de aur” ca literatură.

Forma frumoasă, limbă literară adâncă și spor de binecuvântat idealism.

Peste vrăștăzarea a zilelor noastre, revărsarea unei dramaturgii — cu doruri și cu zădărnici, cu blesteme și cu biruințe învestițiilor, cari visează, cu versuri și cu căntec, — se răsfată îmbietoare de altă parte.

De ce povestea „Rodiei de aur” în

iască, să nu le mai frângă într'un fel de nădăngi obstacolul de respirație, să nu mai uite ce spun, ca țârcovnicii, încremenți de ritm și rimă.

Relevăm însă excepțiile d-lor Sărbu și Finteșteanu.

Decorul de feerie.

D. Gusty are solitudinea nedesmințită pentru motivele de artă națională.

B. CECROPIDE

TEATRUL VENTURA

„LUPII DE ARAMĂ”, de Adrian Maniu, în regia d-lui Victor Ion Popa

Ceace desăvârșește evenimentul deschiderii unui teatru Ventura în România e preferarea ca piesă inaugurală a

D-ra MARIOARA VENTURA

unei lucrări originale de strălucită inspirație și de masivă construcție și mai e captarea impunătoarelor puteri creatoare, risipite până acum în întreprinderi de proporții insuficiente, ale d-lui Victor Ion Popa.

Inspirația autorului e un foc pe culme. În lumina proiectată departe, bietele tragediei ale înșilor se ivesc mărunte, derizorii, desconsiderabile, față de vâltoarea cea mare, față de tragedia colectivă. N'are dram de greutate tragedia unei vieți jertfite. Ci s'guduitoare e prăbușirea obștească, cu vuet prelung în vreni și în lume. Temei de tragedie adusă la rampă e și capturarea prin vicieșug a lui Longinus și apoi uciderea lui săvârșită de domnița careea se presupune totuși, că sălbatecia îi preface iubirea în adevărată forță elementară. E și moartea venită odată cu victoria învățăturii lui, a bătrânului apostol creștin, în groapa sclavilor de război. E și sinuciderea de pe meterezele cetății, unde cu neînduplecată voință de a nu se machina cuceritorului, domnița își oferă pieptul săgeților dușmane. E, dacă vreți, fiecare moment al deslănțuirilor din „Lupii de aramă”. Dar inspirația de mare înălțime a d-lui Adrian Maniu răsună dincolo de ceasuri, cuprinzând epoci, dincolo de inși, cuprinzând obstii. Prinderea lui Longinus e un crâmpel fugar din recitativul piesei, e atât cât trebuie să aflu, că ochii, săgeata și inelul domniței au ispitit pe căpitania oștilor dușmane. Tragedia creștinismului e o replică pusă tocmai în clipa când învățătura cea mare cu-

cerește: „scate-ți hoțul, să nu se împuțată”, spune paznicul robilor, când apostolul mcare cu nimf de stele pe frunte, Iubirea domniței e o șerpuire de vers furișată însesizabil într'un clocot de patimi: „de ce-ai murit așa curând?” izbucnește o clipă domnița, la căpătâiul lui Longinus și mai târziu: „mă doare lacrima strivită de pleoapa împăratului”, lacrima pentru trimisul prins și ucis de domnița. Toate răscolirile și prăbușirile acestea sufletești ale înșilor sunt însă episodice. Episcadole inevitabile în prăvălirile de necroade și de tronuri. D. Adrian Maniu le reține și le infățișează cu atare, lăsând apoi să se năpustiască tragedia cea mare, tragedia cu ecou în veacuri, tragedia unui popor.

Fără îndoială, o temă atât de cutezătoare ar fi fost sortită înfrângerii fără sprijinul unor strălucite punte de realizare. D. Maniu a făcut dovada că le stăpânește. Desnodămintele cari încheie fiecare tablou, deși legate printr'o linie greu de urmărit, ba uneori întreruptă, sunt înșiruite într'o progresie de o isfețime posibilă numai autorului pătruns în toate întimitățile construcțiilor de teatru. Apoi vestmântul, — această fascinatoare împletire de senin și furtună, de lumină și de sumbru, — face parte din zestrea de miliardar a poetului Maniu.

D-ra Ventura și d. Victor Ion Popa au intervenit atât de mult, încât autor, interpretă și regisor par să formeze un cerc dintr'o bucată, care nu lasă puțința să dibuești punctul inițial al izbânzii. E cuceritoare poezia avântată a poetului, sau muzica fermecată a glasului interpretului? Unde e furtuna: în textul frământat din răscoliri sufletești al autorului, ori în deslănțuirea de patimi a artistei? Și cine rănduește grupurile și le mișcă atât de plastic, atât de impresionant, ca adevărate pagini de istorie reînsuflețită: autorul, sau regisorul?

Nu trebuie uitate contribuțiile, de o inspirație și realizare atât de proaspete, ale compozitorului Sabin Drăgoi și pictorului Demian.

C. MICIORA

D. P. GUSTY

ca să nu fie încadrată într'un totuși, de cele mai multe ori rituale scenei. Ea aduce însă un suflu rășezime, adieri de năzuinți și adu-ndă ales freamătul poeziei.

aceea, se cuvine să fim recunoșcătoare, talentaților poeți Al. Teodorescu și Adrian Maniu, dar și autorității adâncă a directorului teatrului, d. Teodorescu, că îngrijește să aducă în viață și mănuchiuri de flori, încân-

„Rodia de aur” ar fi putut să aibă o formă mai bună și mai impresionantă de realizare. Să îngrijească direcțiile artistice și de scenă, ca actorii să știe să joace și să nu le mai gătu-

aşa şi-aşa...

D-nii Ion Focşoneanu şi Ion Al. Bran Lemeny au venit la redacţie să ne zică „bună ziua” şi să ne dea numărul din revista „RITMURI”.

Pe d. Focşoneanu atunci l-am cunoscut. Şi nici n'am mai citit de d. sa. E tânăr de altfel. Foarte tânăr. Pe d. Ion Al. Bran Lemeny îl cunoaştem de mult din scris. A făcut ziaristică şi e dintr-o veche familie de cărturari ardeleni.

O revistă nouă în Ardeal e o binefacere şi în acelaş timp un semn bun.

E binefacere, fiindcă scriitorii îşi strâng rândurile, ca să răspundă în lumea românească, cele mai proaspete creaţii literare.

E un semn bun, căci în vremea din urmă, publicistica românească în Ardeal cam pâlise.

De aceea, salutăm cu toată prietenia „Ritmurile” de la Braşov. Le dorim trăinicie, ca să-şi fixeze şi cadrul şi să-şi orânduiască toate îmbunătăţirile, de care au nevoie, ca să răspundă rostului, propriu unei reviste cu individualitatea ei.

FLORICELE DIN JURUL COHALMU-

LULI, aşa e intitulat un volum de poezii populare din Ardeal, culese de George Cernea. În prefaţă, d. Cernea. — tânăr fost învăţător în com. Palos, jud. Târnava Mare, scrie că din frageda-i copilărie a avut deosebită plăcere să aduna poezii populare.

I-a plăcut şi a adunat. A făcut desigur un serviciu, de care se vor folosi învăţaţii folklorişti. Dar d. G. Cernea a făcut un serviciu mai inedit, comunicând cântece populare dintr-o regiune românească, în care graiul şi sufletul românesc s'au păstrat fără alterare şi cu pitorescul propriu regiunii.

Cităm un cântec din com. Palos:

*Cine-a început horile,
Aibă ochi ca zorile,
Şi faţa ca florile.
Căci horile s' stămpărare,
La omul cu supărare,
Căci şi eu când mă supăr
Cu horile mă stămpăr.*

Întâmplător ne-a căzut în mână revista ADAM, condusă de d. I. Ludo.

Amintiri colegiale ne-au împins să cercetăm mai de aproape stăruinţa d-lui Ludo cu revista d-sale, care reprezintă mişcarea culturală evrească tânără.

Pe d. Ludo l-am cunoscut la Iaşi, am colaborat la acelaş ziar. Aducea totdeauna lucruri interesante în articole şi o notă de scântefor umor în polemici. Ne-a împrietenit latura neexclusivismului.

Revista „Adam” aduce interesante manifestări literare în româneşte, ale sufletului evreesc.

TINERIMEA ROMÂNĂ, bătrână societate condusă cu tenacitate pildinică, va fi curând în zor de muncă.

În cursul lunii Octombrie se ţin în Bucureşti, concursurile „Tinerimei”. Elevi şi eleve din tot cuprinsul ţării vor veni să scrie la olaltă, să se cunoască şi să se împrietenească. A fost o vreme, când râvna de muncă în licee, la istorie

şi limba română, era intensificată de concursurile „Tinerimei”. Cei cari s'au distins la concursurile acestei societăţi, au însemnat apoi cu numele lor în cuprinsul cercetărilor istorice şi literare.

B. C.

ŞI TOTUŞI cineva e nemulţămît: prea mă ocup, uneori, de necunoscuţi... şi poate, de amici personali...

Răspund: mă conformez liniei de conduită pe care mi-am fixat-o: fără să trec peste literatura în sensul de artă, mă interesează în mod egal şi literatura propriu-zisă, fără să pierd din vedere şi faptele de interes pur cultural. Aceasta — pedeaparte.

Pe de alta: nu pot pierde din vedere interesul românesc: Iată din ce cauză nu pot neglija nimic din tot cecece stă la intersecţiunea interese. Ie că în josul paginei stă semnătura unui nume european sau a unui umil învăţător de sat.

PRIETENI. Cât despre cealaltă acuzaţie vom riposta: o dac'as avea atâţi prieteni — aş fi fără îndoială, un om prea fericit. Dacă însă prietenia este aici înţeleasă în sensul petrivellii de interese literare, culturale etc. — atunci primesc acuzaţia cu mândrie.

Să nu se uite însă un lucru: destui dintre aceşti prieteni îmi sânt complet recunoscuţi.

Şi al doilea: că la ei chiar — ori de câteori am găsit abateri dela liniile de conducere de mai sus — am aruncat măsura prieteniei comune — şi le-am spus, fără ocol, tot ce-mi dicta sufletul.

Se va zice: tot, din prietenii. Da, dar dintr-o prietenie care ştie să-şi dojenească tocmai ca să aibă ce lauda.

I. tot ce puteam răspunde.

O NOTA BUNA merită d-na Maria Cuntan — această credincioasă cântăreaţă a fericitelor vremi semănătoriste care — mai bine de 30 de ani — ne-a cultivat cu măiestria versului său. Sentimentul de duioşie care o caracterizează — deastădată capătă o valenţă maximă. „Cântecul de seară” pe care-l oferă tinerilor colaboratori şi, poate, mai tinerilor scriitori, este sfâşietor de duios: ne mişcă până la lacrimi apropierea acestui „etern gol”, căruia poeta îi cere ca unui iubit din alte vremuri:

*Cuprînde-mă blînd şi domol,
Şi-mi stînge făclia.*

*Să nu vii cu sbucium, să vii
Cu aripi uşoare,
S'adormi năzuinţe pustii
Şi tot ce mă doare...*

Un singur regret are poeta: acela de a nu fi ajuns „sus”.

*Pe culmea visată
şi julea pentru „îubirea cântată”
care s'a dus.*

Mişcătoare în deosebi ultimile strofe:

*Eternule gol mă 'nfior
Punându-ţi în faţă:
Chîn, sbucium, nădejde şi dor,
Năvalnica vieată.*

*Şi totuşi ce greu ne urnim
Din chinuri — deşarte —*

*Eternule gol te dorim
Departe — departe.*

Nu ne putem stăpâni o remarcă: pe ziua d-nei Cuntan se află desigur în vădit progres.

PROBLEMA CARTII este discutată în „Adevărul literar” (457) de cunoscutul pe drept apreciatul prozator d. Cezar Petrescu.

Iată câteva spicuirii:

Autori cari — după răsboiu — au tîns un tiraj necunoscut la noi: I. I. Breanu, M. Sadoveanu, T. Arghezi, S. Teodoreanu: la care noi vom adăuga Cezar Petrescu, Damian Stănoiu.

„Criza se resimte mai ales pentru cepători şi pentru volumete de versuri. Şi mai adăugăm: şi pentru volume de critică literară.

Vinovaţii:

„Vina iniţială, aci, o poartă cărari nu ştiu să comercializeze. Publicitatea este absentă...”

„A doua vină o poartă librării mare parte needucaţi, cu un personal improvizat...”

Şi totuşi lucrurile sânt pe cale de dreptare: ni se dă exemplul unor librării mari din Bucureşti: ni se vorbeşte despre o „gazetă literară săptămânală” care să ţină un permanent contact între editori, scriitori, librării şi cititori — în fine de o „şcoală de editori-librării, care va pregăti un personal mai priceput, specializat... care, fără îndoială, va da altă viaţă librărilor şi trianelor”.

Cât despre cetitori — cu mulţi de tate — recunoaşte d. Cezar Petrescu: „aceştia... îi creiază, în afară de importanţieră, atmosferă de curiozitate intelectuală pregătite încă depe băncile şcolii de profesori şi bibliotecari.”

Ultima chestiune discutată este a bibliotecilor populare în legătură care ni se spune:

„Nu comitete şi comiţii şi nu fac care dispar fără urmă vor rezolva problema, ci numai înfiinţarea acestor Poteci. Prin, etc. Statul ajută editarea cumpărând un stok de volume, indirect pe scriitori, scutindu-i de stăruinţa penibilă de a cerşi o pramană la ministerul Artelor sau la celelalte instituţii — dându-le posibilitatea să-şi tige existenţa prin profesiunea lor carte”.

Aplaudăm toate părerile de mai sus din toată inima.

IN LEGĂTURA cu multă vreme gazeta literară a editorilor cere un singur lucru: garanţia absolută a conducător priceput care să fie şi editor cunoscut şi om de gust — şi spirit independent. Numai în aceste condiţiuni — credem — gazeta va apărea şi va ajunge să fie folositoare. Altfel: ne vom vedea silind să înregistrăm decesul prematur.

E o simplă părere — care va fi luată în serios de domniile editorilor oricât de generosi vor fi devenit în noaptea — nu vor face greşoala să se fondeze în buzunarele oricui...

Nu de alta, dar la pierderea lor înregistra şi aceea a cetitorilor — vor vedea traşi pe sfoară, ca în alte ori...

literara

seama de cuvinie

Guibry dejuna într'un restau-
delegant și foarte scump. Când ceru
și se aduse nota care era excesiv
scumpă.

Guibry protestă :

— Eu, trebuie să plătesc așa de

— Cine sunteți d-vs.?

— Nu mă cunoști?

— Nu, domnule!

— Păi suntem colegi, am aceeași me-

— ra și d-ta.

— Da?, Atunci e altceva!.. Vă fa-

— reduce de 75 la sută.

— Repete patronul restaurantului și

— dăși până la ușe și îl întreabă cu-

— Mă rog, ești bun să-mi spui ce res-

— pundeții d-ta?

— Dar eu nu am nici un restaurant!..

— Păi n'ai spus d-ta că suntem co-

— legați!

— Da.. Și eu, eu și d-ta jurăm banii

— la moarte!

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

b a z a r

MOARTEA REGISORULUI PAUL LENI

Aflăm din Hollywood că marele regi-
sor german, Paul Leni stabilit de câțiva
ani în Statele Unite, a murit în urma
unei infecții a sângelui.

UN CONCERT ÎNTR'O PEȘ- TERĂ

Maestrul Pietro Mascagni, compozitorul
„Cavalleriei Rusticane” a dirijat mai zile-
le trecute un concert unic în felul său,
intucât acesta a avut loc într'o peșteră
din Postumia, în Italia, la 500 de metri
sub pământ.

Orchestra municipală din Triest, com-
pusă din 120 de persoane, a concertat
într'o peșteră subterană imensă, al cărei
unic decor era acela al fantasticelor com-
binații ale stalactitelor și stalacmitelor.
A fost o reprezentație ca din basme, fe-
eria fiind realizată și cu ajutorul a că-
torva mij de becuri electrice.

Grota cea mare din Postumia este atât
de mare încât la concertul lui Mascagni
au încăput 20.000 de persoane. Caverna
transformată în sală de concert are o
lungime de 375 jarzi, e lată de 120 și
înaltă de 94 de jarzi.

Se spune că acustica pereților grotei
a fost desăvârșită, dând un ton pur și
cristalin.

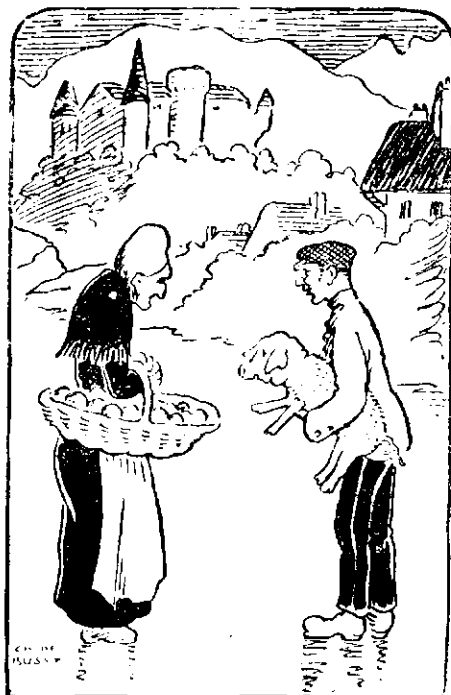
CEL MAI TICĂLOS OM DIN LONDRA

„Acesta e într'adevăr cel mai mare
ticălos din Londra” declară acum câte-
va zile un detectiv englez în cursul de-
poziției ce o făcea cu privire la un anu-
me Edgar Manning. Acesta apărea, îm-
preună cu bucătarul de pe un vapor,
un intendent de pe același vapor și cu
Dora Lippack, o femeie măritată, în fața
tribunalului St. Anne, spre a răspunde
de o acuzație de furt. Detectivul a fă-
cut impresionantă descriere a trecutului
principalului delicvent, Manning. Astfel
s'a dovedit că acesta era un faimos tra-
ficant de droguri și fusese pentru pri-
ma dată condamnat în 1920 la șase luni
de zile pușcărie pentru că săvârșise o
agresiune însoțită de răniri grave. A fost
liberat în Iunie 1921 și în Aprilie 1922
era din nou condamnat la șase luni în-
chisoare, de data această fiindcă, la o
percheziție, s'a găsit asupra lui cocaină
și opiu. În Iulie 1922 a fost din nou con-
damnat pentru o vină identică la 12
luni închisoare.

În 1923 un om a murit fiind intoxicat
de droguri și după toate probabilitățile
Manning le furnizase. El a fost găsit
în același an în casa unei grecoace care
a fost în urmă deportată deoarece era
amestecată în traficul cu stupefiante.
În același an o femeie a murit fiind o-
trăvită cu cocaină și s'a dovedit că a-
ceasta îi fusese procurată de Manning.
După cum se vede cazierul acestui aven-
turier londonez e dintre cele mai bo-
gâte, ceiace îndreptățește calificativul de
mai sus.

caricatura zilei

TOT AIA E..

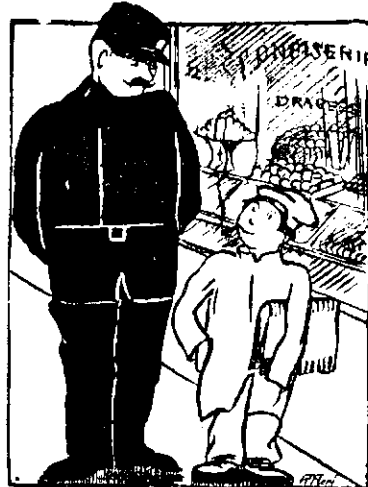

— Unde'l duc? La... domnul subse-
cretar de stat..

— Păi îl cheamă Ignat?

— Nu, Miică! Dar.. e tot aia!..

LOGICA

COPILUL. — Ți trebuie dinți de aur
ca să poți mânca asemenea bunătați..

MOTIV SERIOS

EA: Dacă nu poți să știi când ne că-
sătorim, pentru ce-mi ceri mâna?

EL: Fiindcă speram să mi-o refuzi..

(Dimanche illustré)

CULEGĂTORII DE STELE CĂZĂTOARE

de D. ANGHEL

Dela fereastra lui, Enric, în fiecare seară privea nemărginirile cerului, așteptând să vadă ploaia de artificii, jocul nebun de rachete, pulberea mărunță și impalpabilă care umple aerul și nu cade nicăieri, firele de beteață care se urzesc ca o mreajă și apoi se desfac: și ochii lui se umpleau de visuri și sufletul lui veșnic avântat se umplea de o melancolie fără margini, vrând să scape și el și să se amestece mai curând în oceanul acela luminos, spre care râvnea de atâta vreme.

Ușoră ca o estompă, seara întuneca vărfurile copacilor, deslega umbrele din ramuri și le împrăștiă pe drumuri, ștergea contururile florilor, amesteca laolaltă culorile. Sus, întâile licăriri sfioase se arătau, mare și orbitor luceafărul apăsător, scânteefoare constelațiile își arătau punctele lor de foc obișnuit, imens șerpuitorul drum al robilor se strecura printre norodul de sori, de luceferi și de stele, brăzând tărâia și apoi după cele mari și scâpărătoare, sfioase se arătau și cele mai mici, și cele mai mărunte și toată pulberea de diamant a celor deabia văzute și tot praful stelar a celor deabia bănuite. Prăpăstii negre de cafea, oceane de întunec, pustiri de cerneală se zăgrăveau totuși pe adăcuri, nemărginitele depărtări ce se întindeau dela planetă la planetă, ori dela stea la stea, căceau enigmatice și carbe, se afirmau sfidătoare voințelor ce s'ar fi încumetat măcar să străbată atâta drum, virgine de viață încă și străine de fericire ori de nefericire.

Tăcut se cumpăna universul cu miile de astre deasupra căsuței lui, tot mai alb și mai licăritor se arăta drumul robilor dealungul căruia, în fiecare noapte, se însiră parcă și merge spre un țel necunoscut, spre celălalt capăt al lumii, un șirag de miliarde de pelerini cu înoliiile aprinse, și iată că într'un târziu și feeria pe care o aștepta el cu atâta nerăbdare, ploaia de artificii multicolore, jocul nebun de rachete pe care îl schimbă între ele bătrânele planete, începea să brâzdeze tărâia...

Ca un preludiu sau ca picurii răzleți de ploaie când trece un nor gonit de furtună, în întunecul albastru alba fuguire începea. Vii, scânteile aprinse ale atâtor sfărâmaturi, ca un roi de albine de aur împrejurul stupului de foc al soarelui, primeau să rotească. Unele se desprindeau parcă, luate din cine știe ce vânt car străbate acele înălțimi nebănuite; și răzlețe de roi, tremurau o clipă, se făceau albastre, se fărâmau în pulbere violetă și apoi dispăreau. Altele, ca niște semințe de diamant aruncate prin voință și stărea cuiva, se apropiau tremurătoare la un loc, păreau că odrășlesc un mănușchiu de viole și dispăreau la rândul lor. Viu înălțimile se luminau o clipă, străluciri de ape ca pe buciul unei mătese albastre treceau și universul nepăsător de risipa asta de nestemate aruncate cu atâta dărnicie, se schimba la față, pâlea, își stingea din loc în loc înflăcăratele faruri și devenea metel cu metel uriașul clopot de sticlă anonim, ce stă deasupra capetelor noastre și își ascunde tainele cât ține ziua.

În unele seri de August însă, vagabondele lumini ce brâzdează cerul păreau că se îmulțesc și plânsul acela de foc, al cine știe cărei dureri uriașe, amestecându-și lacrimile, cădea parcă tot mai aproape de pământ. Inima lui Enric însă își avea și ea lacrimile ei și în timp ce universul își plângea plinul lui de lacrimi, el și le plângea pe ale lui, sătul de puterea asta nevăzută ce-l ținea încâtușat pe pământ, în timp ce privirile lui puteau să facă ochul lumii.

O misantropie ciudată îl făcu să se răzietască de toți și să trăiască pe socoteala propriului lui suflet. Credea că erau îndeajuns comorile pe care le adunase în el, pentru ca să poată trăi pe socoteala lor. Viața cărților însă e moartă, sufletul ce-a palpitat în literile negre care au fost sorise într'un moment de inspirație, e ca o adiere, ce-ar trece întâiu peste un mormânt, până să ajungă la ține.

Visurile toate ce le-au cristalizat marii poeți, au fost stropite de lacrimi, gândurile mari ce-au chinuit muntea cugetărilor, au lăsat dăre de sânge și căntecele de dragoste nu sunt deajuns ca să liniștească tumultul râului ros, care ulerge fără așteptări în noi. El însă nu vedea acestea și urmând să trăiască singur, cum nu mai putea să sufere oamenii, dela o vreme nu mai putu să sufere nici pământul...

Frumoasa natură ce se preschimbă veșnic, bogată în decoruri și în priveliști, pe care cei patru mari pictori care se cheamă anotimpurile, vin pe rând să zăgrăvească cu penele lor îmulțite în aur și purpură, în lumină și întunec, lui nu-i mai spunea nimic. O ură împotriva crâmtuții acesteia veșnice, care pune același verde pe copaci primăvara și amestecă același albastru spălăcit în fundul izvoarelor, îi umplea inima și-l făcea să-și oblonască fereastra cât ținea ziua. Noaptea formele se pierdeau și marginea realului nu mai putea să-i arate până unde poate merge. Noaptea el devenea un fel de locuitor universal, un fel de ființă vagabondă prin lumi astrale, un suflet ce nu aștepta decât marelă suflu al morții ca să se desrobească și să-și poată lua drumul ca un fug în nemărginire.

Dela fereastra lui, el nu vedea ce misterioase forme luase copacii în grădina, nu simțea ce puternic miroseau florile improspătate de rouă, nu arunea o privire mișcătorului covor ce-l face umbrele pe drumuri ca să pășească misteriosul pas al ființelor aeriene cu care legendele au împorot lumea. Dincolo de vârful copacilor era scâparea, dincolo de mireasma florilor era hodina, mai departe de marginea orizontului era desrobirea. Și în liniștea aceea în care el visa cu capul răzemat de fereastră, deodată, din înălțimile țării, un fulg luminos se desfăcu, străbătu vertiginos spațiul, se năru din ce în ce și apoi ca un buchet, căruia îi tai așa ce-l leagă, se desfăcu într'o ploaie de flori viorii care căzură cu șgomot peste grădina, unde sta pe gânduri visătorul.

Viu crengile arborilor se mișcă, un susur șperios porni, câteva păsări desreptate din somn își întinseră aripele

fărămând armonia umbrelor și apoi tul se liniști din nou. Copacii tău reluându-și somnul întrerupt, păsă făcură câteva ocoluri și reveniră la florile amirosiră și mai tare. Impas natură își încrămeni din nou vâru comtururi pe orizont, ca și cum ei nu s'ar fi petrecut și n'ar fi venit cășpe străin din cine știe ce depătmsondabile să povestească de alte de alte întâmplări, de altă viață, de sătoare, natura își reluă somnul, cum cerul n'ar fi rămas vădu de astru de foc, poate, ca și cum o mată n'ar fi căzut din uriașă salbă poartă la gât universul.

Enric alergă însă și în locul lucrilor de foc, află niște simple scării înăe, vreo câteva pietre sfărâmate, va biete și infime țândări de astru, tre, scării ori țândări, pentru că erau totuși bucăți de cer căzute pământ. Visul lui se infiripa și prinde sfârșit, ființa. Mănele lui pipău țările acestea de univers, iar bulul care era făcut, prinse să vibreze ca odată la atingerea acestor fărâmituri nite de aiurea, ca și cum și-ar fi adăminte că făcuse și el parte cândva în fărâmi și că poate miliard de serăbătuse o altă orbită, rotind jurul cine știe cărui soare, prefăcându-se cum în cenușă și împrăștiat în mărginire.

Și mai străin și răzlețit de lume de atunci cu bizara lui comoră o cătă de timp și apoi, într'o zi, dispăcu de desăvârșire. Enigmatică îi răncasa cu obloanele și ușle zăvorite, pnce, într'o dimineată, îmbătrâni și pândă ca o lumină lunară pe față, apeducând, spre mirarea vecinilor, un nesfârșit de belcovani, de pietroale toate formele și în toate culorile.

Visul lui prinsese acum o formă, începuse a se concretiza. Neputând urce la cer, după cum îl iubia tânădor născut într'ânsul, hotărî să înfiiscă cerul pe pământ. Din materacesta cōzut din toate astrele și adupretutindeni, visa să-și ducere o ca să-și înalte o telbaidă cu sfărâmatunivers, să-și clădească o citadelă de ranoliți, un mausoleu planetar în să se izoleze și să se îngroape ca faron sub o piramidă.

Un singur lucru însă îl abătu dîba care îl zoră să-și înfăptuiesc în nebunia lui și una pentru tot ce pământesc, se gândi cum ar face poată clădi însă tot materialul ca fără a-l cimentă.

Și atunci, cu o răbdare nezonhicându-și că atracția moleculară a latura ușor și piedica accasa, înceuna câte una, să slefuiescă toate pe tot excedentul acesta planetar căzue nemorocirea lui pe pământ.

Casă nu a ridicat, căci o viață nească nu ar fi fost îndeajuns pe înfăptu; un asemenea vis fantastic nicarta l-a găsi între sfărâmatunite astre, împrejurul căruia, viutul cându-se, purta de ici-colo pulberea u atâtor universuri dispărute.

carti redactate în extrase

LA FIÈVRE BLEUE

Claude Silve

(continuare)

Care e această frumusețe, de după clipa din urmă, ce s'ar zice cobrăta din Ghegeri? De unde lunecă oare — și totdeauna pregătită — ca un văl divin? Aceste feze au aerul acum că ar putea să deslănușască o lozinecă strălucitoare. O inimă imperceptibilă flutură în jurul arului lor albastrui: expresia jucătorului care a câștigat. Ce tânăra devenit eortul. A regăsit contururi pe cari mișcarea celor dintâi bucurii le va fi dat firului sale, dar, tristește pleoape nu se ating și genele aspre, încărjiate ca niște balazane, încadrează două crăpături albe, căile pe unde străbăteau odinioară prietene.

Uneori, s'ar zice că tot mai răsuflă pieptul de unde viața s'a retras ca o păsărică nerecunoscutoare ce zboară din subul mototolit. Măinele contractate, rău împreunate, par străine de toate pregătirile de liniște, și, în timp ce capul se scaldă în lumini reci și aeriene, împovărate de o trudă întreruptă, ele rămân mănjite de dogoreală pământescă.

E nouă lume în cameră, și multe flori, cei noui sosiți, mai aduc încă, jerbe și cunune: și lumea pleacă în vârful degeșilor, străduindu-se să se miște în tăcere. Crinii sunt în totul lor. Au fost amestecați la grămezile roșii, roze, miroșul lor ametește pe toți cei ce veghează și — legat de acea zi — nu va mai păși nici când amintirea funebra a Mariei.

Deoparte și de cealaltă a patului s'au arat cruci de floarea-soarelui, deschizându-și inimile negre, și umerii celui se duce când vine vara, odihnesc pe renghi verzi. Mlădioasă și plină de sevă din ele se mișcă, se destinde ca un soart. O călugăriță se scoală, o așează la loc, atingând pe copilă cu mâinile ei mari. Se deosibește imperceptibilă față de a unei făclii, sgomotul unor măncăli ale căror boabe se lovesc, și, ca eri pară, pe când Marie trecea tatălui său bucurile din sacul uzat, se aude în deșănțare, prin fereastra întredeschisă, conturul nocturn al broscuilor.

Camera, împodobită pentru mort, este din toată casa, singură vie. Pacea nu se poate asemui cu nici-o altă, totul ar voi să fie invizibil, sufletul se mișcă într-un balsam pregătit anume pentru el.

Pe obloane ziua nu se mai ițește, singură lumina lumânărilor, palidi-

tatea celui al cărui sânge colora întunecat obraji, se face mai intensă. S'ar zice că tot trupul s'a făcut alb, până la măruntae, până la oase. Singură o ureche, perfectă și mică, a mai păstrat un pic de roz iluzoriu. Ghioc părăsit pe țărni când s'a retras marea, o așteaptă să se urce. Așteaptă liniștită, întoarsă spre valuri ce vor sosi exacte, la clija hotărâtă. În sidetul ei viu, nu conține și ea ca scoicile adevărate ale mărilor, resfrans dar nedestructibil, sgomotul din infinit? Iarna îndepărtată s'a apropiat, valurile înaintează, o înșfacă, și, curând țărniul pe unde trecea mulțimea nu va fi de cât o linie la orizont.

Un jalnic vis înmărmurește pe copilă care nu-și mai regăsește lacrimile, și înțipărește în fundul memoriei frumosul chip liniștit. La luminile făcliiilor, în gura ei deschisă, dinții scanteiază, aceiași ca ai tatălui cu forma lor crudă și de cari el era mândru — i s'a spus adesea. Pentru cea din urmă oară, se mai zăresc încă vărfurile lor luminoase și reci: ca și ochii, gura, plina de întunecate violete, nu s'a putut închide complet.

S'au retras mai multe persoane: într'un sgomot foarte stins de stufe, măntâii, bonete, se face un schimb de călugărițe. Se împinge un jilț: a sosit călugărița pentru veghea de noapte. Tante Adelina se apropie de copilă ingenușchiată, a cărei bărbie la marginea patului atinge florile.

— Haide, acum, șoptește ea: dar mai întâi sărută-l.

Marie se ridică, scoboară pleoapele și se apleacă în miros de grădină. Buzele ei ating mâinele aspre și înghețate cari par atât de nerocoite și gata să treacă ca eri seara.

Răceala lor i se urcă până la inimă, o răceală care se culege, se păstrează multă vreme, totdeauna, ca un cuget indicibil. Mai bine decât rugăciunile, lacrimile, mai bine decât aspectul funebru al lucrurilor cari în casă nu-i mai sunt familiare, acest contact o face să simtă distanța dintre ea și acel care e nevoit, în un asemenea frig, să doarmă.

Prin coridor, pe scări, prin sala cu picturi o călăuzește mâna tantei Adelina, ținând-o strâns de braț. Și apoi, foarte repede, cu o înțoală de vis, această mână o desbracă, o culcă, o învește în patul răcoros și începe a o nețezi pe frunte, în umbră, în tăcere, încetșor, îndelung,

pană ce fericitul somn copelăresc și-a închis asupra ei și a durerii sale, capul în lin de stele.

X (ARBRES ET MIROIRS)

Sub cedrii cari își răspândește tămăia lor ușoară, luna își îndeplinește riturile. Trunchiurile lemnoase ale cedrilor întrețate vălurile zeiței; mâinele ei toate pipăie pământul, și pretutindeni se răspândește liniștea ei.

— E păcat să pășești pe lumina lunei, zise Marie punând piciorul pe hotarul unei zone diafane, aci, mai ales, nu e o lumină pentru bieți muritori. Privește, s'ar zice că s'au aprins sub pământ lămpi cari răspund razelor ei.

Plouase când fusese mai nimerit momentul precedentului pătrar, și Arbar făgăduise vizitatoarei sale să o conducă. Într-o noapte frumoasă, în fundul parcului, acolo unde pădurea se naște, acolo unde în preajma zidului dărimat poteci și bănci nu mai sunt. Acolo erau surprinzătoare ecouri răspunzând celui mai ușor răs, cu o fidelitate batjocoritoare. Arbar le descoperise de copil și le consideră ca pe niște tainici camarazi, a căror existență n'ar fi voit să o destăinuiească nimănui. S'ar fi zis că vocile lor dezincărnate, veneau din altă lume, fără putere, fără colorii, pe care ar conține-o lumea aceasta și totuși cu nepuțință de atins, o lume pe care cele mai ușoare apeluri o sguđuiau în cercuri.

— Nici nu mai există poate, șopti stăpânul bătrânului domeniu, — ești crescând crengile pot să schimbe sonoritățile, iar eu n'am fost p'aci de mult.

Prin'un gest familiar el susține mergând cotul îndoit al tinerei femei. Un ritm perfect le cadentează pasul, o clipă poate să se creadă ea alături și de sufletul acela nătang; căci muzica lăuntrică din trupurile lor fericite le călăuzește azi mișcărilor. Din când în când, mergând, cu câte o vorbă ei sfășie tăcerea: cu cât înaintează sub copaci se topesc silabete ca semințele unei substanțe necunoscute într-o undă nelimitată. Allan a atins o clipă buzele prietenii sale cu dosul mâinii lui grăbite. Un sărut șboară de pe gura ei spre mâna aceia, flutur de noapte rățăcit. Avuse dreptate să facă acel gest tovarășul ei, prea bine simte și ea că nu mai e ceasul, nici locul pentru glasuri de om, ei însă i-e teamă de tăcere. În întunecimea întretăiată

de graniți albe, mot și cu privirile fugindu-i înainte, departe, se liberează Arbar.

A și început să i se desliubească degetele de brațul gol pe care-l susțin. Mari simte cum peste umerii lui trec fiorii pe cari ea i-a văzut scuturând aiurea pe cerbii jalnici, întinși la pământ și ascultând șgomotele din codri, descoperind și ei nuanțele ce scapă auzului nostru; de plăcere silvestră le ondulează spinarea. Și Arbar percepe emanațiuni cari scapă Mariei. Nu se apleca eră asupra unui copăcel care spre ea nu trimetea nimic? strivindu-i foile umede și scrijlate, el îi descria parfumul imperceptibil, și care de cum s'a evaporat slărnește o nostalgie, pe care, de sigur, animale și sălbatecii parvin să o simtă. Alături de omul căruia pământul și plantele trimit tainice rașase, Doamna Allonza resimte impresiile unui orb din naștere, pășind lângă o călăuză cu ochi ageri; în ce grai s'ar putea descrie văzul cuiva necunoscând lumina ochilor?

Un isvor trece, un altul se anunță, ele povestesc istorisiri confuze într-o învălmășală de perle, dau, reiau cristalul lor viu și lacrimile de lună se amestecă cu lacrimile lor. Mai departe, dincolo de isvoare, dincolo de arbori, zboară mințile lui Arbar, și se învârtesc ca șoimul de vânt, urmat de șoimarul său. Cei doi tovarăși se vor preumbla îndelung. Nu le mai cade nici o vorbă de pe buze, chiar nici când vor străbate luminișul unde o podoabă ciudată — curcubeul lunar — stă agățat, încercat cu opale. O mie de vieți s'ar fi putut trăi fără să-l fi întâlnit. Chiar el să fie, chiar arcul rar ca o minune, pe cel l'au zărit ei? Acest giuvaer al nopței, Marie îl păstrează pictat pe retină, cu toată dulcisa lui scânteiere. De câte ori, mai apoi, prin cețurcose orase nu va evoca ea curcubeul lunar sprijinindu-se ușurel pe vârful unui codru, ca piciorul nestatornic al îngerului culorilor?

XI

Arbar a șoptit: „Iată-l” și, îndepărtându-se, s'a oprit. Fluera de câte-va clipe, cu capul în sus; fluera încetșor, cu încăpățănare, ca și când ar fi dat cuiva întâlnire.

— Chemi un trecător aerian, întrebese tovarășa lui mirată. Cu privirile spre ramuri, el însă nu-i răspunse. Un necaz ciudat, nelămurit, se strecurase, fin ca un fir de păr, în inima bizară a Mariei.

Luna cobora pe cer, și lumina copacii pededesubt, razele sale oblice înveseleau bolta, care la începutul preumblării păruse sepulcrală. Ei se aflau în mijlocul parcului, într'un loc, unde de câte ori trecea, și fără pricină cunoscută, fără ca aparența lucrurilor să-i dea vreo lămurire, Marie resimțea totdeauna o impresie de singurătate despoiată, plăcută; acest cuvânt se întrebunțează în sensul ce i se atribue de medici când vorbesc de o durere „plăcută”. Aci, singurătatea, ascuțită ca un pumnal atingea cu vârful; n'ar fi putut să se afineze mai mult.

Proptit de un trunchiu gros, Arbar tot fluera, la intervale regulate. Alături de el, în picioare, rezemată de acelaș arbore, aștepta și Marie, cam agasată, neputându-se opri să ridice și ea capul. Însfârșit, prezența pe care auzul vânătorului o presimțise de o clipă, se manifestă și veni răspunsul.

În adevăr mai jalnic sunet nu s'a fost

auzit vreodată; format din patru note inegale, era un cânt ciudat de pasere. El răspânda atâta farmec în cât de cum îl auzi, nerăbdarea Mariei se liniști. Ce tristețe năzuia oare să destăinuiească ființa cea mică de colo de sus? Ne putem bizui oare pe tristeța omenească pentru tălmăcirea aparențelor dureroase din natură și nu vor fi fiind ele neînțelese manifestări de bucurie? O entitate se tânguia tainic în acel copac, iar Marie, atribuindu-i propria ei jale, își simțea sufletul vrăjit.

Impinsă de forța necunoscută a migrațiunii, acea plăpândă viață inaripată, venea, la ceasul ei, din hemisfera cealaltă, cercetându-și calea singuratecă în strălucirea zilei și abisul nopții; pentru ce? Speciile călătorind în stoluri nu cultivau acest cânt limpede ca lacrimile, paserea aceasta emigra singură.

Cântăreța ar fi putut să repete cele patru note luminoase; să le repete, da, nu le-ar fi lăsat însă din inimă să curgă, pic cu pic, astfel cum curgeau din inimicore care palpita în umbră sub pene roșii și miros de mosc. Negresele culeg și păstrează bucățele de pene, explică Allan, pentru mirosul lor prețios și durabil care se imbibă în stofele unde ele au odihnit în tihnă. Migrătoarele acestea au forma, mărimea unei porumbițe și caracterul ei jalnic, dar nu se pot asculta decât după apusul soarelui; le inspiră lumina lunii și nu se prea poate vedea culorile lor căci dorm ziua prin ascunzături. Totuș, Arbar a văzut câteva cari fuseser prinse în laț; sunt roș deschis cu coada roș închis, iar în dreptul întrei au, ca „turturica înjunghiată” un semn de culoare mai vie, ca o rană proaspătă răcicită pe pieptarul lor roș. Cu toate că nimeni nu le vânează, ele se aud tot mai rar, neamul lor se stinge iar cauzele nu sunt cunoscute.

Superstițiosul Domenico n'a voit să împăieze nici una pentru colecțiile sale. Arbar nu-si mai amintește denumirea ce le-au dat-o naturaliștii, dar în graiul negrilor numele lor înseamnă „paserea care iubește”. Fără îndoială au fost astfel numite, de mult, din pricină că urmăresc pe trecătorii care le-a chemat, îl întovărășesc uneori până la locuință, și adesea se întâmplă să nu mai înceteze pe sub ferestre și până dimineață, glasul lor datos. Din pricina încrederei acestora, și a glasului lor, din pricină de sigur, că stau și ascuse ziua, locuitorii nu le prea ucid și se mulțumesc să culegă în trecere penele lor mici și parfumate.

Spusele lui Arbar s'au adevărit în chiar acea seară. S'ar fi zis că ru mai răsună nimic în clădirea imensă, iar Marie, cam ostentivă după lunga preumblare nocturnă, se pregătea să doarmă.

Fără îndoială, paserea vedea, de pe craca unde se afla, lucind lampa în dosul geamurilor învăluite cu verdeată, și focul acela o făcea sfioasă. Dar deabia tu stinsă lampa, melodia și reîncepu, mai jalnică, mai ciudată de când se asculta din fundul casei. O notă prelungă răzâna în suspensie, una scurtă urca, și două, neegale, scoborau jalnic.

Modulațiunea cea scurtă se deșira cu o grație nematerială, precum s'ar fi exprimat un spirit, uneori ca un strigăt de alarmă atenuat, amintirea unei temeri numai... Fraza mică, săgetătoare și duioasă alunga somnul, cădea și recădea în amintirea Mariei pe un loc cunoscut. De când îl asculta mai atent, titpetul muzical i se părea mai puțin ciudat... pentru ce?

Deodată, memoria rezonanțelor se lumină: Pavana pe patru note... erau no-

tele misterioase ale pavanei! Cum de le demascase în suflarea păsăricei?

De mult le resimțise farmecul la un concert de viole. Printre arabescuri de sunete, ele reveneau continuu, dealunul măsurilor, apăreau luminos în mijlocul vălmășagului de vibrațiuni slăvind fără silabe numele sfânt al Domnedui; așa ce puțin le tălmăcea autorul necunoscut care adnotase bucata, într'o lucrare vechi de trei secole.

Și, Marie cugeta la vraja muzicali care se perindă prin suflete, prin timp și prin lume, care legase poate învingea unui muzicant al Renașterii cu gâtul înțepenit de freză, cu patina firească și tristă a unei porumbițe roșii al căm, neam e pe sfârșite.

Tot cugetând la enigma acestui cânt Doamna Allonza ar fi dorit să nu-l mai audă, și să poată închide înfârșit ochii, după o pauză — după un suspin s'ar putea spune — cele patru note iar reveneau. Ea își aminti că odinioară, pe când zărea lumina, micul spirit tăcea și se hotărî să o aprindă din nou. Dar se obișnuise cu luminile din locuință, ele nu-l mai impresionau și astfel își urmă tânguirea sfioasă și amoroasă în mai cu loc. Marie deschise fereastra în întregime și în haina ei albă se apleca asupra infantericului din afară. Vocea se apropia de deschizături, aproape înhi coșătoare, te simțai ca atins de un suflet în rălăcire.

Fără îndoială, dormie de hodină, cineva se hotărîse să obție tăcere: la cutul de jos, pe peron, viile acățătoare, tremurau și se auzi un foșnet de frunze, de pei Palmyre scobora treptele, mișcându-se ca o somnambulă. Ea avea în mână o lanternă, se îndreptă, țeapănă spre arborele cântecului și aținti ochiul stielos pe unde eșea raza de lumină înspre paserea cea amărită. Cu siguranță, fusese atinsă ca de o piatră aruncată. Marie auzi un fâlfâit de aperi și un soi de blândete răpusă, apoi ceva mai departe, modulația reîncepu speriată, înăbușată; o mai auzi de două-trei ori pierzându-se cu jale, în labirintul de arbori și nopți înghițită.

Prin clădiri nehotărîte, negri dormeau cum dorm vitele, Palmyre dispăruse; de sigur și luna se culcase iar Palestina-l era lăsat în voia singurătății.

Când, pentru a lua lampa de pe rezemătorul ferestrei, Marie se întoarse în plină lumină, în picioare și atât de aproape în cât îi simți răsuflarea, ea văzu, intrat fără șgomot și deschizându-i buzele: pe Arbar.

DIMITRY

— FINE —

